

ΜΕΤΕΩΡΩΝ ΛΙΘΟΠΟΛΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΜΕΤΕΩΡΩΝ ΛΙΘΟΠΟΛΙΣ»
ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ΤΕΥΧΟΣ 7 ■ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ 2016

Χριστός έτέχθη Άληθώς έτέχθη!

Τά σύμπαντα σήμερα χαράς πληροϋνται, Χριστός έτέχθη εκ Παρθένου.
Χριστός έτέχθη επί Γης εν φάτιν σώρανα φορέσας
Τά δεσμά διαρξίας των άνομιων ήμων.

Άγιου Νικολάου Βελμιρόβιτς

Όταν λέμε: «Χριστός έτέχθη», είναι τό ίδιο μέ τό νά λέμε: «Ό Μεσσίας γεννήθηκε», ή «ό Βασιλιάς γεννήθηκε», ή «ό Σωτήρας γεννήθηκε»!

Μέ τόν χαιρετισμό αυτό ισχυριζόμαστε καί μαρτυρούμε ό ένας στόν άλλο, ότι ήρθε στόν κόσμο Έκείνος ό όποιος έπρεπε νά έρθει για τή σωτηρία τής γενεάς των ανθρώπων, καί ότι εκτός Αυτού άλλον δέν πρέπει νά περιμένουμε.

Έκείνος, τόν όποιο ό Θεός ύποσχέθηκε στους προπάτορές μας όταν διώχθηκαν από τόν Παράδεισο, Έκείνος τόν όποιο οί άσεβείς λαοί μόλις πού διαισθάνονταν, Έκείνος πού οί Έβραιοί προφήτες ξεκάθαρα προφήτευσαν, Έκείνος για τόν όποιο ή άβοήθητη ανθρωπότητα χιλιάδες χρόνια πονεμένα άναστέναζε, Έκείνος έλαμψε στή γή όπως ό ήλιος μετά από μακριά νύχτα.

Κι έτσι όταν λέμε: «Χριστός έτέχθη», μαρτυρούμε καί ότι ό Ύψιστος κράτησε τήν ύπόσχεσή Του, καί ότι ή προαίσθηση τής ανθρωπότητας έκπληρώθηκε, καί ότι οί προφητείες των προφητών πραγματοποιήθηκαν, καί ότι οί άνθρωποι άναστεναγμοί χόρτασαν χαρά.

«Χριστός έτέχθη». Ό Μεσσίας γεννήθηκε, ό Πανθαύμαστος, ταυτόχρονα Άνθρωπος καί Θεός, ήρθε για νά ξεκουραστοϋν επάνω Του τά κουρασμένα ανθρώπινα μάτια καί νά μήν κοιτάξουν άλλον Μεσσία.

Ό Βασιλιάς γεννήθηκε, Έκείνος πού είναι Παντοδύναμος καί Έλεήμων καί ταυτόχρονα κρατά τό σκήπτρο τής δύναμης καί τό καντήλι του έλέους ήρθε στόν κόσμο μας για νά σταθοϋν όρθιοι καί οί έλάχιστοι καί νά φωνάξουν: «Εμείς είμαστε παιδιά του βασιλιά»!

Ό Ήρωας γεννήθηκε, ό Άκατανίκητος, για νά υπερασπιστεί τούς δίκαιους, για νά

κατακτήσει τούς άμαρτωλούς, για νά καταρρίψει τά πνεύματα τής μοχθηρίας κάτω από τόν οϋρανό.

Ό Όδηγός γεννήθηκε, ό Πανορατικός, για νά βγάλει στό δρόμο τούς χαμένους καί νά τούς οδηγήσει.

Ό Διαφωτιστής γεννήθηκε, ό Πανφωτισμένος, για νά διώξει τό σκότος καί νά διαφωτίσει τούς σκοτισμένους.

Ό Ποιμήν γεννήθηκε, ό Πάμπλουτος, για νά ταΐσει τούς πεινασμένους, όχι μέ τή γή αλλά μέ τόν οϋρανό, μέ τό οϋράνιο σώμα Του καί μέ τό πύρινο αίμα Του.

Ό Φιλάνθρωπος γεννήθηκε, ό σπάνιος, για νά άγκαλιάσει στά στήθη Του, καί νά ζωντανέψει μέ τήν άγάπη τά άμέτρητα όρφανά Του, πού για πολύ καιρό πήγαιναν από τόν τάφο τής ζωής στόν τάφο του θανάτου.

Ό τής άποκαλύψεως Θεός γεννήθηκε, ό Μέγιστος, για νά τραβήξει τήν αύλαία καί νά άποκαλύψει στους θνητούς τό άθάνατο Βασίλειο των Οϋρανών.

Όλα αυτά σημαίνουν εκείνα τά θαυμάσια λόγια, μέ τά όποια οί χριστιανοί τά Χριστούγεννα χαιρετιοϋνται καί μέ τά όποια καί έγώ άδελφοί έσάς χαιρετώ:

Χριστός έτέχθη!

Άπό τή δράση του Συλλόγου μας

Μέσα στό κατάμεστο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Καλαμπάκας, πραγματοποιήθηκε μέ μεγάλη έπιτυχία τό απόγευμα του Σαββάτου ή εκδήλωση του Συλλόγου μας μέ θέμα: «Δόγμα καί ζωή, μία αδιάρρηκτη συνύπαρξη», μέ όμιλητή τόν Καθηγητή Δογματικής Θεολογίας του Α.Π.Θ. κ. Δημήτριο Τσελεγγίδη.

Ό κ. Τσελεγγίδης είναι γνωστός καί ιδιαίτερα δημοφιλής στους εκκλησιαστικούς κύκλους καί ή παρουσία του στήν πόλη μας αποτέλεσε σημαντικό γεγονός για όλο τόν νομό καί προσέλκυσε πλήθος κόσμου, ιερέων, μοναχών καί πολλών παλαιών φοιτητών του από τήν περιοχή μας. Τήν εκδήλωση τίμησαν μέ τήν παρουσία τους ό Άντιπεριφερειάρχης Τρικάλων, ό Δήμαρχος Καλαμπάκας, πολλοί Άντιδήμαρχοι καί Δημοτικοί Σύμβουλοι, εκπρόσωποι στρατιωτικών αρχών καί φορέων, άνώτατοι δικαστικοί καί πολλοί άλλοι.

Ό όμιλητής συνεπήρε μέ τό λόγο του καί καθήλωσε πραγματικά τό άκροατήριο, τό όποιο παρέμεινε επί άρκετές ώρες συμμετέχοντας ένεργά στήν συζήτηση πού άκολούθησε. Ό λόγος του Καθηγητή άκέραιος, μεστός καί έμπειρικός, καρπός προσωπικών βιωμάτων, έξέπεμπε γνησιότητα καί κέρδισε τούς άκροατές. Ό ίδιος, άλλωστε, θεωρεί τόν έαυτό του ταπεινό διάκονο τής όρθόδοξης έμπειρικής παράδοσης τής Έκκλησίας μας, άποστασιοποιούμενος άπόλυτα από τήν εκφορά ένός στείρου καί ψυχρού άκαδημαϊκού λόγου.

συνέχεια στή σελίδα 2

Δημήτρης Λάσκος

Προλογικό στην έκδήλωση «ΔΟΓΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται, κατά γενική παραδοχή, ως εποχή σύγχυσης και άκρισίας. Ζούμε στις πονηρές ημέρες της πλήρους αποστασίας, της παγκοσμιοποίησης και της αμετανοησίας. Ζούμε στον καιρό της αμβλύνσεως και της αλλοιώσεως δόγματος και ήθους, στην εποχή του άκρατου θρησκευτικού συγχρωτισμού και συγκρητισμού.

Έπιπλέον, παρατηρείται στις μέρες μας μία λυσσαλέα επίθεση κατά όλων αυτών που μας συνέχουν ως χριστιανούς και Έλληνες. Μιά επίθεση που συνεχώς εντείνεται και συστηματοποιείται.

Η παράδοσή μας αποδομείται, η πίστη μας αλλοιώνεται, η ιστορία μας παραθεωρείται. Η Νέα Τάξη και τα όργανά της επιτίθενται λυσσώδως και επιδιώκουν την εξαφάνιση κάθε συνεκτικού δεσμού με τό παρελθόν μας και την πίστη των πατέρων μας.

Οι πρόσφατες εξελίξεις επιβεβαιώνουν τον παραπάνω ισχυρισμό. Η Όρθοδοξία μας, η πίστη των αγίων, των μαρτύρων και των όσιων, βρίσκεται υπό άνηλεη διωγμό. Έκ των έξω και εκ των έσω.

Αντ' αυτής, διαφημίζεται, προωθείται και τεχνηέντως εγκαθιδρύεται μία νέα θρησκεία. Πρόκειται για την πολυδιαφημιζόμενη θρησκεία του πλουραλισμού και της διαφορετικότητας, τη θρησκεία της ανοχής, τη θρησκεία της αποδοχής κάθε διαφορετικού και κάθε διαστροφής, μία πολυπολιτισμική -κατά τον προσφιλή νεολογισμό- θρησκεία.

Η Πανθρησκεία, λοιπόν, με συνοπτικές και -δυστυχώς- «συνοδικές» διαδικασίες, βρίσκεται πρό των πυλών...

Ο Σύλλογός μας, από την σύστασή του έχει θέσει ως μία από τις κύριες προτεραιότητές του τό έμπρακτο και ανύστακτο ενδιαφέρον του για ζητήματα που αφορούν στην έλληνορθόδοξη παράδοσή μας.

Στά πλαίσια αυτού του ενδιαφέροντος και της συνολικής δραστηριοποίησής μας -για να γίνουμε, κατά τό αποστολικό, σοφοί και όχι άσοφοι- εντάσσεται και η αποψινή μας έκδήλωση.

Είναι η δική μας παρέμβαση στην έντονη συζήτηση που αναπτύσσεται τό τελευταίο διάστημα, τόσο σχετικά με τον ρόλο και την θέση της όρθοδοξίας στην σύγχρονη έλληνική πολιτεία και κοινωνία μας, όσο και για την ανάγκη διασφάλισης της αλήθειας και της ακρίβειας του όρθοδόξου δόγματος σε μία εποχή πολλαπλών προκλήσεων και ποικίλων απειλών.

Η αποψινή μας έκδήλωση έχει να κάνει με τη

“Από τη δράση του Συλλόγου μας” συνέχεια από σελίδα 1

Ο κ. Καθηγητής ανέπτυξε με αδιάσειστα θεολογικά και εκκλησιολογικά επιχειρήματα τό θέμα του, καταδεικνύοντας την σχέση της όρθης πίστεως και της ζωής του πιστού εντός της Έκκλησίας. Έπικέντρωσε τό λόγο του στο επίμαχο, όσο και πολύ επίκαιρο, θέμα του Οικουμενισμού. Σημείωσε πως ό έκκοσμιευμένος δυτικός τρόπος ζωής αποτελεί την κύρια αιτία κάθε έτεροδοξίας, αλλά και της σύγχρονης παναιρεσης του Οικουμενιστικού συγκρητισμού, αφού η έσφαλμένη ζωή είναι βέβαιο ότι θά όδηγήσει κάποτε και στην έσφαλμένη πίστη.

Σημείωσε ότι η Έκκλησία μας, ως ασφαλές κριτήριο για έναν σταθερό προσανατολισμό όρθης πίστεως και άγιοπνευματικής ζωής, έχει πάντοτε τους χαρισματικούς φορείς της, τους άγιους, κληρικούς, μοναχούς ή ακόμα και λαϊκούς, που πάντοτε και σε

κάθε εποχή αναδεικνύει ό Θεός, για να αποτελούν σημείο αναφοράς για όλους έμάς τους ύπολοίπους πιστούς. Αυτόους μάς κάλεσε ό κ. Καθηγητής να ακολουθούμε, ώστε «έπόμενοι τοίς άγίοις πατράσι» να είμαστε ασφαείς και αισιόδοξοι ότι δέν κινδυνεύουμε, για να προσορμιστούμε στη Βασιλεία του Θεού.

Στην συζήτηση που ακολούθησε κυριάρχησαν τά έρωτήματα αναφορικά με την Σύνοδο της Κρήτης και τον οικουμενισμό. Στις απαντήσεις του ό κ. Καθηγητής ύπήρξε ιδιαίτερα κριτικός στις αποφάσεις της Συνόδου της Κρήτης, ή όποια όπως τόνησε δέν ήταν ούτε Άγία ούτε Μεγάλη, συγκροτήθηκε με ένα πρωτόγνωρο τρόπο, χωρίς την συμμετοχή όλων των Έπισκόπων και χωρίς την παροχή δικαίωματος ψήφου σε όσους συμμετείχαν.

Δόγμα και ζωή, μία αδιάρρηκτη συνύπαρξη

Όμιλία του Καθηγητή
κ. Δημητρίου Τσελεγγίδη

Σήμερα, θά επιχειρήσουμε να έμβασθύνουμε λίγο στη σχέση της όρθης πίστεως και της ζωής του πιστού εντός της Έκκλησίας. Καταρχήν, πρέπει να προσδιορίσουμε με κάθε δυνατή ακρίβεια, τί είναι ή αλήθεια καθεαυτήν. Η αλήθεια –στό πλαίσιο της Έκκλησίας- είναι πρόσωπο και όχι κάποια ιδέα ή κάποια άποψη. Η αλήθεια είναι καθεαυτήν ύποστατική. Είναι ο ίδιος ο Χριστός αποκαλυπτόμενος μέσα στην ιστορία και στη ζωή του πιστού. Η γνώση της αλήθειας δέν είναι διανοητική, αλλά είναι εμπειρική-βιωματική, γιατί προϋποθέτει την μετοχή στην αλήθεια.

Η Όρθοδοξία κατέχει και βιώνει την πληρότητα της αλήθειας. Αλήθεια και ζωή νοούνται πρωτίστως επί ύπαρξιακού πεδίου. Η αλήθεια δέν μπορεί να διαχωριστεί από τη ζωή στην πληρότητα και την αυθεντικότητά της, χωρίς ολέθριες συνέπειες. Η ζωή για την Έκκλησία είναι ή άλλη όψη της αλήθειας. Είναι ή άκτιστη, ή άϊδια και αιώνια ζωή, για την οποία γίνεται λόγος στο Εύαγγέλιο. Στην προκειμένη περίπτωση, είναι πολύ διαφωτιστική και έκφραστική ή σύνδεση, πού κάνει ο Χριστός ανάμεσα στην αυθεντική αλήθεια και την αληθινή ζωή. Ο Χριστός, ως αυτοαλήθεια, μάς διαβεβαιώνει, ότι «αυτή έστιν ή αιώνιος ζωή, ίνα γινώσκουσι σε τόν μόνον αληθινόν Θεόν και όν απέστειλας Ίησούν Χριστόν»¹. Η αιώνια ζωή είναι γνώση του αληθινού Θεού. Αλλά, όπως γνωρίζουμε, στη βιβλική, πατερική και εκκλησιαστική γλώσσα ή γνώση είναι υπόθεση βιωματική. Γνώση σημαίνει βιωματική εμπειρία. Εμπειρία πού προκύπτει από τη μετοχή της αλήθειας. Στην ιστορική και εμπειρική φανέρωση της Έκκλησίας ή όρθοδοξία της συγκεκριμενοποιείται στην ακρίβεια και την άκεραιότητα της δογματικής διδασκαλίας της, ενώ ή όρθοπραξία της φανερώνεται κατεξοχήν στην άγιοπνευματική ζωή των θεουμένων μελών της. Καί, όπως εϋστοχα σημειώνει ο άγιος Κύριλλος Ίεροσολύμων, ή θεοσεβής ζωή συνίσταται από δόγματα εϋσεβή και από πράξεις αγαθές. Και ούτε τά δόγματα χωρίς αγαθά έργα είναι εϋπρόσδεκτα από τόν Θεό, αλλά ούτε και τά έργα πού δέ συνοδεύονται από εϋσεβή δόγματα, τά

δέχεται ο Θεός². Οι ήθικές άρετές, κατά τόν ιερό Χρυσόστομο, ζωοποιούνται από την ψυχή³, ή οποία αγιάζεται με τά όρθά δόγματα⁴ πού είναι και φορείς άγιαστικής ένεργειας. Αλλά και κατά τόν άγιο Μάξιμο, «ό άνθρωπος αγιάζεται διά της ακριβούς όμολογίας της πίστεως»⁵.

Κατά συνέπεια, ή αλήθεια στην Έκκλησία δέν είναι θεωρητική, νοητική δηλαδή άποδοχή του διά της άκοής ή μελέτης γνωστοποιηθέντος περιεχομένου της πίστεως, αλλά, κυρίως, μυστήριο, πού βιώνεται με την ένεργεια του Αγίου Πνεύματος⁶. Χωρίς τή μετοχή αυτής της ένεργειας, είναι αδύνατο να γνωρίσει ο άνθρωπος τή σοφία του Θεού και να κοινωνήσει σε θεία μυστήρια της πίστεως μας⁷. Στο πλήρωμα της αλήθειας οι πιστοί οδηγούνται από τό Πνεύμα της Αληθείας, κατά τρόπο βιωματικό. Γι' αυτό και παραμένουν άκλόνητοι σ' αυτήν μή φοβούμενοι άπειλές, διωγμούς ή θάνατο. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να γίνεται λόγος για την πνευματική ώριμότητα, πού ύπαινίσσεται ο Μ. Βασίλειος, σ' όσους τρέφονται με τή στερεά τροφή των δογμάτων, «ως διαβεβηκότες την έν Χριστώ νηπιότητα, και ούκέτι δεόμενοι γάλακτος, αλλά δυνάμενοι τή στερεά των δογμάτων τροφή τόν έσω άνθρωπον τελειούσθαι...»⁸.

Η πνευματική τελειότητα, όταν χαρακτηρίζει τόν όρθόδοξο πιστό, είναι συνυφασμένη με τό όρθόδοξο φρόνημα και τή δογματική ακρίβεια.

Αλλά, ενώ ή ζωσα Όρθοδοξία συνυπάρχει όργανικά με την όρθοπραξία, ή αίρεση δέν είναι καθόλου συμβατή με την εϋσέβεια. Είναι αδύνατον ο αίρετικός να είναι εϋσεβής και έναρετος. «Αδύνατον έκ χιόνος προΐεναι φλόγα, άμχανάτερον δέ έν έτεροδόξω ταπεινοφροσύνην ύπάρχειν», σημειώνει ο άγιος Ίωάννης ο Σιναΐτης, «πιστών και εϋσεβών τό κατόρθωμα, και τούτο τοίς λοιπόν κεκαθαρμένοις»⁹. Γι' αυτό ακριβώς οι αίρετικοί χαρακτηρίζονται ως άσεβείς και ή αίρεση ως άσέβεια¹⁰.

Η Όρθόδοξη Έκκλησία ποτέ δέν αυτόνομησε την αλήθεια και τό δόγμα από τη ζωή και την εϋσέβειά της. Η θεολογία και τά δόγματα ήταν πάντοτε συνδεδεμένα με τη ζωή των πιστών. Η

δική μας ύποχρέωση να διασφαλίσουμε την Αλήθεια όπως αυτή μάς έχει αποκαλυφθεί κι όπως αυτή έχει διατυπωθεί από τό πλήθος των άγιων πατέρων της Ανατολικής Όρθόδοξης Έκκλησίας, όπως αυτή ή Αλήθεια έχει σαφώς καθορισθεί από τίς αποφάσεις των Αγίων Οικουμενικών και άλλων Συνόδων. Είναι ή δική μας ανάγκη να γνωρίσουμε την Αλήθεια, ή όποια - κατά τόν παύλειο λόγο - και θά μάς έλευθερώσει.

Ο άποψινός έκλεκτός μας προσκεκλημένος είναι γνωστός για τίς καιρίες, έμπεριστατωμένες και θεολογικά τεκμηριωμένες παρεμβάσεις του σε μία σειρά από ανάλογα θέματα. Έχει καθιερωθεί και αναγνωρίζεται ως ένας από τούς καταλληλότερους για να μάς μεταφέρει την αλήθεια και να μάς δώσει αξιόπιστες άπαντήσεις σε δογματικά και θεολογικά ζητήματα.

Κυρίως, όμως, ο κύριος Δημήτριος Τσελεγγίδης είναι ένας άνθρωπος εϋσεβής, πιστό τέκνο της Έκκλησίας, έγκρατης της άκαδημαϊκής αλλά - κι αυτό είναι τό ουσιαστικότερο - μέτοχος και μύστης της εμπειρικής θεολογίας.

Αυτή την προσωπική του εμπειρία μεταλαμπαδεύει επί σειρά ετών σε μεγάλο πλήθος μαθητών του στα άμφιθέατρα της Θεολογικής Σχολής του Άριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Και δέν θά μπορούσε να είναι άλλος ο σημερινός όμιλητής μας, ιδιαίτερα για ένα τόσο σημαντικό θέμα πού άφορά στην αδιάρρηκτη σχέση δόγματος και ζωής, καθώς - κατά τόν άγιο Γρηγόριο Παλαμά - «Αυτός πού έχει την εμπειρία της Χάριτος, της ένώσεως δηλαδή με τόν Θεό, μπορεί να όμιλεί με αυθεντικό, με άπλανη τρόπο για τόν Θεό. Ο λόγος του είναι έκφραση και διατύπωση, δημιούργημα εκείνου του νοϋ πού ένώνεται και κοινωνεί εμπειρικά με τόν ένυπόστατο Θεό Λόγο. Αυτός μπορεί να θεολογεί όρθώς».

Περαίνοντας αυτή τή σύντομη εισαγωγή, και πριν καλέσουμε τόν κύριο Καθηγητή να ανέβει στο βήμα, επιτρέψτε μου να επαναλάβω την πάντοτε επίκαιρη, ειδικά στους καιρούς μας, προτροπή του Άποστόλου Παύλου προς τούς Έφεσίους και προς όλους έμάς:

«Βλέπετε πώς ακριβώς περιπατείτε, μή ως άσοφοι άλλ' ως σοφοί, έξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ότι αί ήμέραι πονηραί είσι».

Νομίζω ότι όλοι μας συμφωνοϋμε πώς έφθασε πιά ή εποχή της όμολογίας. Πά να βγοϋμε άλλωβητοι από αυτή τή λαίλαπα όφειλουμε να λάβουμε τή γενναία άπόφαση να παραμείνουμε πιστοί, έδραίοι και άμετακίνητοι στην όρθόδοξη πίστη μας και στη θεότητα του Κυρίου μας, άφου:

«Ούκ έστιν έν άλλω οϋδενί ή σωτηρία».

Σας εϋχαριστώ.

δογματική διδασκαλία της Έκκλησίας και τό ἦθος τῶν πιστῶν ὀφείλουν νά βρίσκονται σέ λειτουργική σχέση, οὕτως ὥστε τό ἕνα νά ἐπιβεβαιώνει τό ἄλλο, ὡς δύο ὄψεις τῆς ἴδιας ἀκριβῶς πραγματικότητας. Σέ καμία περίπτωση δέν ἐπιτρέπεται νά αὐτονομεῖται ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν ἀπό τό δόγμα τῆς Έκκλησίας. Γι' αὐτό καί ὅταν ἀκυρώνεται τό ἕνα, παύει νά ἰσχύει καί τό ἄλλο. Ὁ καθαρὸς βίος κρίνεται καί καταξιώνεται μόνο ἀπό τὴν ὀρθή πίστη. Καί ἡ ὀρθή πίστη ἔχει τὴν φερεγγυότητα καί τό ἀντίκριμά της στὴν καθαρότητα τῆς ζωῆς.

Μάλιστα, ἡ μονομερὴς προβολὴ ἑνός ἀπὸ τὰ θεμελιώδη αὐτὰ χαρακτηριστικά τῆς Ὁρθοδοξίας θεωρήθηκε πάντοτε ὡς διάψευση τῆς ὅλης ταυτότητάς της. «Οὐδέν ὄφελος βίου καθαρῶ, δογμάτων διεφθαρμένων», σημειώνει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, «ὡσπερ οὐδέ τούναντίον, δογμάτων ὑγιῶν, ἐάν ὁ βίος ἢ διεφθαρμένος»¹¹. Ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν ἔχει γνησιότητα, ὅταν βεβαιώνει τὴ θεολογία τῆς Έκκλησίας, ὅταν ἀποτελεῖ δηλαδή τὴ βιωματική ἐμπειρία τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως. Ἀλλὰ καί ἡ δογματικὴ ἀλήθεια ἔχει πρακτικὴ καί σωτηριολογικὴ ἀξία, ὅταν βιώνεται καί φανερώνεται ὡς ἐν Χριστῷ ζωὴ, ὅταν ὑπάρχει ἀγιοπνευματικὴ καθαρὸτητα τοῦ βίου. Ὁ χρυσορρήμονας Πατέρας εἶναι κατηγορηματικός: «Μηδὲ νομιζόμεν ἀρκεῖν ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν τὴν πίστιν, ἐάν μὴ βίον ἐπιδειξόμεθα καθαρὸν»¹², παρατηρεῖ χαρακτηριστικά.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος, ὡς ἐν Χριστῷ ἦθος, δέν ἀποτελεῖ ἐπιμέρους ἐκδήλωση τοῦ πιστοῦ, ἀλλὰ ἐκφράζει καθολικὰ τὴν ὑπαρξὴ του. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε καί ὁ Χριστὸς στὴν Ἐπί τοῦ Ὁρους Ὁμιλία του συνέζηξε τὴν πίστη πρὸς αὐτὸν μέ τὴν τήρηση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ: «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τό θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»¹³.

Ἡ σύζευξη τοῦ δόγματος καί τοῦ ἦθους, τῆς πίστεως καί τῆς ζωῆς, δέν εἶναι μηχανιστική, εἶναι ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού προϋποθέτει ὁμως τὴν ἐλεύθερη συνεργία τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰ νά μένει ἡ πίστη ἀσειστή, χρειάζεται ἡ βοήθεια καί ἡ ἐνεργὸς παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸν πιστό. Ἡ ἐνεργὸς ὁμως παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διασφαλίζεται μέ τὴν καθαρὸτητα τοῦ βίου καί τὴν ἀριστη ζωὴ. Ὁ καθαρὸς βίος πείθει, κατὰ κάποιον τρόπο, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα νά παραμένει ἐνεργὸ καί νά ἐνισχύει τὴ δύναμη τῆς πίστεως. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο νά μὴ κλονίζεται ἡ πίστη ἐκείνου πού ἔχει ἀκάθαρτο βίον¹⁴, γιατί ὁ ἀκάθαρτος βίος γίνεται ἐμπόδιο στὴν ἀκριβία βίωσης τῶν δογμάτων καί μάλιστα σέ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε τὰ δόγματα αὐτὰ νά διαστρέφονται καί νά ἀντιστοιχοῦν στὴν ἀκάθαρτη ζωὴ του¹⁵.

Ἡ ἐσφαλμένη καί ἀκάθαρτη ζωὴ ἐμποδίζει τὴν κατανόηση τῶν ὑψηλῶν δογμάτων τῆς πίστεως, ἐπειδὴ πρακτικῶς συσκοτίζει τὴ διορατικὸτητα τοῦ νοῦ. Καί, ὅπως δέν εἶναι δυνατόν ποτέ κάποιος, πού βρίσκεται στὴν πλάνη καί ζεῖ σωστά, νά μείνει τελικὰ στὴν πλάνη, ἔτσι δέν εἶναι εὐκόλο καί ἐκεῖνος, πού παραμένει στὴν πονηρία, νά ἀναχθεῖ γρήγορα στό ὕψος τῶν δογμάτων. Ἐκεῖνος, πού ἀναζητᾷ τὴν ἀλήθεια, πρέπει νά διατηρεῖ τὸν ἑαυτό του καθαρὸ ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη. Ὅποιος ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ πάθη καί ἀπὸ τὴν πλάνη θά ἀπαλλαγεῖ καί τὴν ἀλήθεια θά γνωρίσει. Ὁ Θεὸς καλεῖ καί ὁδηγεῖ στὴν ἀλήθεια ὅποιοιδήποτε ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος συμβαίνει νά ἔχει φόβο Θεοῦ καί ἐνάρετη ζωὴ. Δέν ὑπάρχει δηλαδή περίπτωση, λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, κάποιος ἐτερόθρησκος νά παραμένει στὴν πλάνη, ὅταν εἶναι καλὸς καί φιλόανθρωπος. Ἄν συμβαίνει ὁμως νά παραμένει στὴν πλάνη του, τότε ὑπάρχει σίγουρα κάποιον ἄλλο πάθος του, ὅπως ἡ κενοδοξία, ἡ ραθυμία τῆς ψυχῆς, ἡ ἔλλειψη φροντίδας γιὰ τὴ σωτηρία του κ.τ.λ. Ὁ Θεὸς ἔλκει αὐτοῦ, πού βρίσκονται στὴν πλάνη, ὅταν ἔχουν καθαρὸ βίον¹⁶. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα εἶναι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἦταν φοβερός πολέμιος καί διώκτης τῆς Έκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ ὁμως εἶχε ἀμεμπτη ζωὴ, ὄχι μόνο ἔγινε δεκτὸς στὴν πίστη τῆς Έκκλησίας, ἀλλὰ καί ὅλους τοὺς ξεπέρασε¹⁷.

Ὡς πρὸς τό θέμα τῆς σχέσεως πίστεως καί ζωῆς, στό πλαίσιο τῆς Έκκλησίας, θά σημειώσουμε τό ἐξῆς παράδοξο καί τραγικὸ φαινόμενο. Στις μέρες μας πολλοὶ ὀρθόδοξοι πιστοὶ ἐμφανίζομαστε νά πιστεύουμε Ἄνατολικῶς, ἀλλὰ νά ζοῦμε Δυτικῶς. Αὐτὸ εἶναι κάτι πάρα πολύ σοβαρὸ, γιατί πιστοποιεῖ ἕναν ἐσωτερικὸ ὑπαρξιακὸ διχασμὸ. Ἐτσι ἄλλωστε ἐρμηνεύεται, γιατί στὴν ἐποχὴ μας μεταβάλλονται ραγδαίως αἰώνιες ἀλήθειες, παρά τὴ σαφέστατη ἀγιογραφικὴ καί πατερικὴ σύσταση νά μὴ «μεταίρωμεν ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες ἡμῶν»¹⁸. Ὁ Δυτικὸς τρόπος ζωῆς, πού πρωτογενῶς καί δομικὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἔπαρση, τὴν ὑπεροψία καί τὸν τύφο, ἀποτελεῖ τὴ γενεσιουργὸ αἰτία κάθε ἐτεροδοξίας, ἀλλὰ καί τῆς σύγχρονης παναίρεσης τοῦ Οἰκουμενικοῦ συγκρητισμοῦ. Ὁ κίνδυνος, ἡ ἐσφαλμένη ζωὴ νά ὁδηγήσει στὴν ἐσφαλμένη πίστη, εἶναι βέβαιος. Ἀπλῶς, εἶναι θέμα χρόνου τό πότε καί πόσο θά συμβεῖ. Γι' αὐτό,

χρειάζεται πάντοτε ἡ σύζευξη, «ἵνα καί ὁ βίος μαρτυρῇ τοῖς δόγμασι, καί τὰ δόγματα τὸν βίον ἀξιόπιστον ἐπιφαίνῃ»¹⁹. Δέν ἔχουμε κανένα ὄφελος ἀπὸ τὰ ὀρθὰ δόγματά μας, ἂν τὰ ἔργα μας εἶναι διεστραμμένα²⁰.

Ἄν ὁμως ἡ γνώση καί ἡ βίωση τῆς ἀληθείας συνιστοῦν συνοπτικῶς τὴν Ὁρθοδοξία, τότε ἡ αἵρεση εἶναι ἡ ἀπόκλιση ἀπὸ αὐτὴ τὴ γνώση καί μετοχή.

Κατὰ τὴν Ἁγία Γραφή, ἡ αἵρεση εἶναι πρωτίστως διδασκαλία δαιμονίων, ἐμπνέεται δηλαδή ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα²¹. Κατὰ τὴν Ἀσκητικὴ Γραμματεία τῆς Έκκλησίας, ὁ ἴδιος ὁ διάβολος ἔφερε στὸν κόσμον κάθε κακοδοξία καί αἵρεση, ἐνῶ, κατὰ τὸν στῦλο τῆς Ὁρθοδοξίας Μ. Ἀθανάσιου, ἡ αἵρεση «οὐκ ἔστι τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τῶν δαιμόνων καί τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου καί μᾶλλον ἄγανος καί ἄλογος καί διανοίας ἐστίν οὐκ ὀρθῆς»²². Μέ τό ἴδιο πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ χωρίου οἱ Πατέρες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων χαρακτηρίζουν τοὺς αἵρετικούς ὡς φρενοβλαβεῖς (πνευματικῶς).

Μεγάλοι Πατέρες τῆς Έκκλησίας χρησιμοποιοῦν βαρεῖς χαρακτηρισμούς γιὰ τὴν αἵρεση καί τοὺς αἵρετικούς. Ὀνομάζουν τὴν αἵρεση ἀπιστία καί ἀθεΐα καί τοὺς αἵρετικούς ὡς ἐτεροδοξοὺς, ἀπίστους καί ἀθέους. Εἰδικότερα, ὁ Μ. Ἀθανάσιος χαρακτηρίζει τοὺς αἵρετικούς ὡς ἐχθροὺς καί ἀρνητὲς τῆς ἀληθείας, ἐνέργημα τοῦ διαβόλου²³ καί προδρόμους τοῦ Ἀντιχριστοῦ²⁴.

Ἡ αἵρεση συνδέεται ἄρρηκτα μέ τὴν πλάνη στὴ διττὴ ἐκδοχὴ της, τὴν ἐκτροπὴ δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καθεαυτὴν καί τὴν ἐκτροπὴ ἀπὸ τό πλήρωμα τῆς ζωῆς. «Ὡσπερ ὁ ἐξελθὼν ὁδοῦ εὐθείας πλανᾶται ἐν ἀλλοδαπῇ χώρᾳ, μὴ ἐπιστάμενος πού πορεύεται», σημειώνει ὁ ἅγιος Νεῖλος (ὁ ἀσκητής), «οὕτω καί ὁ ἄνθρωπος πλανᾶται μὴ πιστευῶν εἰς ὁμοούσιον Τριάδα»²⁵. Ὅποιος ὁμως πλανᾶται, οὔτε στὸν τελικὸ σκοπὸ φθάνει, ἀφοῦ εἶναι ἐκτὸς ὁδοῦ, οὔτε τὴν ἀσφάλεια τῆς ὁδοῦ γεύεται, πορευόμενος μέ τρόπους ἀλλοτρίους καί ἀλλοτριωτικούς τῆς ὄντως ὑγιοῦς ζωῆς.

Εἶναι κοινὸς τόπος τῆς Πατερικῆς Γραμματείας, ὅτι ἀξιολογικῶς ἡ αἵρεση βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε ἠθικὴ ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ ἡ αἵρεση κατεξοχὴν χωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν Θεό. Τὸν χωρισμὸ τῶν πιστῶν ἀπὸ τὸν Θεὸ πιστοποιεῖ καί θεσμικῶς ἡ

«ΜΕΤΕΩΡΩΝ ΛΙΘΟΠΟΛΙΣ»

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΜΕΤΕΩΡΩΝ ΛΙΘΟΠΟΛΙΣ»

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ-ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΕΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΝΟΜΟ:

ΚΑΛΥΒΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, ΛΑΣΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

«ΜΕΤΕΩΡΩΝ ΛΙΘΟΠΟΛΙΣ»

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΑΓΙΟΜΕΤΕΩΡΙΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Μασούτα 3 ▪ Τ.Κ 42200 ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ ▪ Τ. Θ. 5575 ▪ Τηλ: 24320- 78183, 6944145784

info@meteoronlithopolis.gr – meteoronlithopolis.gr

Ἐκκλησία στις Οἰκουμενικές της Συνόδους μέ τους ἀφορισμούς καί τά ἀναθέματα σ' ὅσους δέν ἀποδέχονται τήν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι δογματική ἀπόφασή της.

Ἄλλά, στά Πατερικά συγγράμματα εἶναι συχνή ἡ ἀναφορά καί στήν ἠθική πλευρά τῆς αἵρέσεως, ὡς ἀρρήκτως συνδεδεμένης μέ τή δογματική σημασία της. Σέ ἀντίθεση πρός τόν ἐνοποιητικό χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ χαρακτήρας τῆς αἵρέσεως εἶναι διασπαστικός. Τίποτε ἄλλο δέν ἔκαναν οἱ αἵρέσεις καί οἱ αἵρετικοί στήν Ἐκκλησία, παρά τό νά μήν ἀγαποῦν ἐμάς, τό Θεό ἀλλά καί ἀλλήλους²⁶. Ἡ ἐκτροπή τῶν αἵρετικῶν ἀπό τήν ὀρθή πίστη ἔχει ὡς φυσική συνέπεια καί τήν ἐκτροπή ἀπό τή γνήσια πνευματική ζωή. Γι' αὐτό καί ἡ ζωή τους χαρακτηρίζεται ἀπό τή βία, τή συκοφαντία καί τά ἐγκλήματα.

Ὅταν κινδυνεύει ἡ ὀρθόδοξη πίστη, οἱ ὄντως πιστοί δείχνουν μεγάλη εὐαισθησία καί ἀναδεικνύονται ὑπέρμαχοι τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος καί τῆς ὀρθόδοξης εὐσέβειας. Ἄλλωστε, ἡ ἴδια εὐαισθησία, πού ἔχουν οἱ πιστοί γιά τή βίωση καί διαφύλαξη τῆς ἀκεραιότητας τῆς πίστεως, ἐνεργοποιεῖται καί γιά τήν καταπολέμηση τῆς πλάνης τῶν αἵρετικῶν. Εἶναι φυσικό οἱ ζωντανοί φορεῖς τῆς βιωμένης ἐκκλησιαστικῆς ἀλήθειας νά εἶναι καί οἱ ὑπερασπιστές τῆς πίστεως καί οἱ ἀκατάβλητοι πολέμιοι τῆς αἵρέσεως, ἐπειδή ἡ αἵρεση ἀποτελεῖ στήν πράξη διάψευση τῆς ἀγιοπνευματικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι, ὅσοι ἀγωνίζονται γιά τήν κοινή ὀρθόδοξη πίστη, ἀγωνίζονται οὐσιαστικά γιά τή διασφάλιση τῆς χαρισματικῆς ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι καί ἡ δική τους προσωπική ζωή. Στήν προκειμένη περίπτωση, οἱ ἐπικεῖς καί εἰρηνικοί πιστοί ἐμφανίζονται «πολεμικοί», θά μάς πεί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος²⁷. Ἐδῶ, ἡ ἀντιρρητική καί πολεμική στάση τῶν πιστῶν καί κατεξοχήν τῶν ἁγίων ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας μας

δέν πρέπει νά παρανοηθεῖ, ἐπειδή στήν πραγματικότητα ἡ στάση αὐτή ἀποτελεῖ ἀγωνιστική ἄμυνα. Ὅταν δηλαδή ἡ Ἐκκλησία διατρέχει σοβαρό κίνδυνο ἀπό τή δράση τῶν αἵρετικῶν, οἱ συνειδητοποιημένοι ὀρθόδοξοι πιστοί ἀγωνίζονται ἀμυνόμενοι, δίνοντας ἔτσι τή μαρτυρία τῆς σταθερῆς παραμονῆς τους στήν παραδεδομένη πίστη. «Ἐστήκαμεν ἀγωνιζόμενοι ὑπέρ τοῦ κοινοῦ κτήματος, τοῦ πατρικοῦ θησαυροῦ τῆς ὑγαινούσης πίστεως», θά διευκρινίσει ὁ ἀκριβολόγος καί οὐρανοφάντορας Μ. Βασίλειος²⁸.

Ὁ ἀγώνας τῶν ὀρθοδόξων πιστῶν, ἀκόμη κι ὅταν ἔχει ὡς τίμημα τήν ἴδια τή ζωή τους, δέ στρέφεται κατά τῶν αἵρετικῶν, ἀλλά κατά τῆς αἵρέσεως, ἡ ὁποία ἀπειλεῖ νά διαβρώσει τήν ἀλήθεια καί κατ' ἐπέκταση τή ζωή τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὀρθοδοξία δέν υιοθετεῖ ποτέ τή βία ἐναντί τῶν ἀντιφρονούντων αἵρετικῶν, ἀλλά ἀναπτύσσει τήν ἀντιρρητική θεολογία, γιά νά πείσει μέ τή λογικότητα καί τήν ὀρθότητα τῶν ἐπιχειρημάτων, παραπέμποντας ἐπιπροσθέτως στόν ἐκκλησιαστικό καί ἀγιοπνευματικό βίο συγκεκριμένων χαρισματικῶν φορέων της.

Ὁ στόχος τῆς στάσεως αὐτῆς τῆς ὀρθοδόξιας ἀπέναντι στήν πρόκληση τῶν αἵρετικῶν εἶναι διπλός. Ἀπό τή μία διασφαλίζεται τό ἐκκλησιαστικό σῶμα ἀπό διαβρωτικές καταστάσεις, ἐνῶ ἀπό τήν ἄλλη δίνεται ἡ δυνατότητα νά ἐπανεέλθουν οἱ πλανηθέντες στήν ὑγαιίνουσα πίστη τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό πιστοποιεῖται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ ἀντιρρητικοί Πατέρες, παρότι χρησιμοποιοῦν αὐστηρή γλώσσα ἐναντίον τῶν αἵρετικῶν, δέν αἰσθάνονται μίσος πρός αὐτούς²⁹. Ἀπεναντίας, εἶναι ἀνεξίκακοι, πρᾶοι καί φιλανθρωπότατοι ἐναντί τῶν ἴδιων τῶν αἵρετικῶν, μολονότι ἐκεῖνοι φέρονται ἐριστικῶς πρός αὐτούς. Σαφῶς, ὅμως, θεωροῦν τή φιλία καί τή συναναστροφή μέ τους αἵρετικούς ὡς «βλάβη» καί «ἀπώλεια» ψυχῆς³⁰. Ἡ συζήτηση μέ τους αἵρετικούς μπορεῖ καί πρέπει νά γίνεται μόνον στό πλαίσιο τῆς σύστασης τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «αἵρετικόν ἄνθρωπον μετά μίαν καί δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδῶς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καί ἀμαρτάνει, ὧν αὐτοκατάκριτος»³¹. Ἡ συνομιλία ὀφείλει νά περιορίζεται «μόνον ἄχρι νουθεσίας τῆς πρός εὐσέβειαν μεταβολῆς», κατά τόν Μ. Ἀθανάσιο³².

Κινούμενος μέσα στό ἴδιο πνεῦμα τῆς ἀγιογραφικῆς καί πατερικῆς πρακτικῆς, ὁ μέγας θεολόγος τῆς θεοπτίας τοῦ ἀκτίστου φωτός, ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, θέτει ὡς προϋπόθεση ἑνός θεολογικοῦ διαλόγου μέ τους Ρωμαιοκαθολικούς τήν ἀφαίρεση τοῦ Filioque ἀπό τό Σύμβολο τῆς Πίστεως³³. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ἔτσι καί οἱ ἅγιοι του πάντοτε ζητοῦν τή γνήσια πίστη ὡς ἐντελῶς ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τή θεραπεία καί τή σωτηρία. Εἶναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική ἡ προϋπόθεση, πού

θέτει ὁ Μ. Ἀθανάσιος γιά τό διάλογο μέ τους αἵρετικούς. Δέν μπορεῖ, λέει, νά γίνεται λόγος γιά κανένα ἄλλο πράγμα μέ αὐτούς, πρῖν ἐξετασθεῖ τό θέμα τῆς πίστεως. Πρῶτα πρέπει νά προηγηθεῖ ἡ συμφωνία στήν πίστη. Τήν ἐκκλησιαστική αὐτή μέθοδο τήν θεμελιώνει στή μέθοδο τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὅποιος δέν θεράπευε τους πάσχοντες, πρῖν ἐκδηλώσουν τήν πίστη τους σ' Αὐτόν³⁴.

Ἡ ὀρθοδοξία -ὡς φρόνημα καί βίωμα τῆς πίστεως- ἀναδεικνύεται, κατεξοχήν, κατά τήν ἐποχή τῆς ἐμφάνισεως τῶν αἵρέσεων. Ὅμως καί σήμερα, χαρισματικές μορφές τῆς ὀρθοδόξιας γίνονται σημεῖα ἀναφορᾶς, γιά ἕναν σταθερό προσανατολισμό ὀρθῆς πίστεως καί ἀγιοπνευματικῆς ζωῆς, μέσα στή σύγχυση πού δημιουργοῦν οἱ ποικίλες ἐρμηνεῖες τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, εἰδικότερα στό πλαίσιο τοῦ διεξαγομένου διαλόγου τῶν ὀρθοδόξων μέ τους ἑτεροδόξους.

Ἡ ὀρθοδοξία ἐκφράστηκε πάντοτε αὐθεντικά ἀπό τους ἁγίους, ἀπό τους θεσμικούς καί τους χαρισματικούς φορεῖς τῆς ἀγιοπνευματικῆς ζωῆς της. Μποροῦμε γι' αὐτό νά εἴμαστε ἀσφαλεῖς καί αἰσιόδοξοι ὅτι δέν κινδυνεύουμε, μόνον ἐφόσον τους ἀκολουθοῦμε, ἐφόσον εἴμαστε «ἐπόμενοι τοῖς ἁγίοις Πατράσι».

Ὑποσημειώσεις

- 1 Ἰω. 17,3
- 2 Βλ. *Κατηχήσεις* 4, P.G. 33, 456B
- 3 Βλ. P.G. 60,745
- 4 Βλ. P.G. 59, 443
- 5 P.G. 90, 165A
- 6 Βλ. *Ἁγίου Μάρκου τοῦ ἐρημίτη*, P.G. 65, 1001AB
- 7 Βλ. *Ἁγίου Μακαρίου*, P.G. 34, 904B
- 8 P.G. 31, 920A
- 9 P.G. 88, 996B
- 10 Βλ. *Μ. Ἀθανασίου*, P.G. 26, 1076C καί P.G. 25, 221-225
- 11 P.G. 53,31 καί P.G. 59, 369
- 12 P.G. 59, 77
- 13 *Μθ.* 6, 21
- 14 Βλ. P.G. 51, 280
- 15 Βλ. P.G. 55,50 καί P.G. 62, 93
- 16 Βλ. P.G. 61, 70 καί P.G. 57, 243-244
- 17 Βλ. *Ε.Π.Ε.* 18, 222-224
- 18 P.G. 59, 63 καί *Παροιμ.* 22,28: «Μή μεταίρε ὄρια αἰῶνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες σου»
- 19 P.G. 64, 500C
- 20 P.G. 59, 59-61
- 21 Βλ. *σχετικά Α' Τιμ.* 4,1
- 22 P.G. 26, 960B
- 23 Βλ. P.G. 25, 541C-544C
- 24 Βλ. P.G. 26, 25B καί 941A
- 25 P.G. 79, 1237C
- 26 Βλ. P.G. 87, 2925B
- 27 Βλ. P.G. 35, 1112A
- 28 Βλ. *Ἐπιστολή* 243, P.G. 32, 908C
- 29 Βλ. *Μ. Ἀθανασίου*, P.G. 26, 937C
- 30 Βλ. *Μ. Ἀθανασίου*, P.G. 26, 940C
- 31 *Τιτ.* 3,10
- 32 Βλ. P.G. 26, 940B
- 33 Βλ. *Περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Λόγος Α'*, 4, 27-31. Π. Χρήστου, τόμ. Α', σ. 31
- 34 Βλ. *Μ. Ἀθανασίου, Περί τῶν γεγενημένων παρ' Ἀρειανῶν* 36, Β.Ε.Π., 31, 260-261

Κανών τῶν Χριστουγέννων

Ἔσωσε λαόν,
Θαυματουργῶν Δεσπότης
Υγρὸν θαλάσσης,
κῦμα χερσώσας πάλαι.
Ἐκὼν δὲ τεχθεὶς ἐκ Κόρης,
τρίβον βατήν
Πόλου τίθεισιν ἡμῖν·
ὄν κατ' οὐσίαν
Ἰσὸν τε Πατρί,
καὶ βροτοῖ δοξάζομεν.

Ο Δεσπότης Θεὸς Λόγος πού ἔσωσε τότε θαυματουργικὰ τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ (ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ Φαραώ), μετατρέποντας σὲ χέρσο τὸ κύμα τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσης, συγκατένευσε τώρα νὰ σαρκωθεῖ καὶ νὰ γεννηθεῖ ἀπὸ Παρθένο Κόρη, κάνοντας βατὸ σὲ ἡμᾶς τὸν δρόμο τοῦ Οὐρανοῦ. Ἄς δοξάσουμε Ἀὐτὸν πού εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος Ἄνθρωπος.

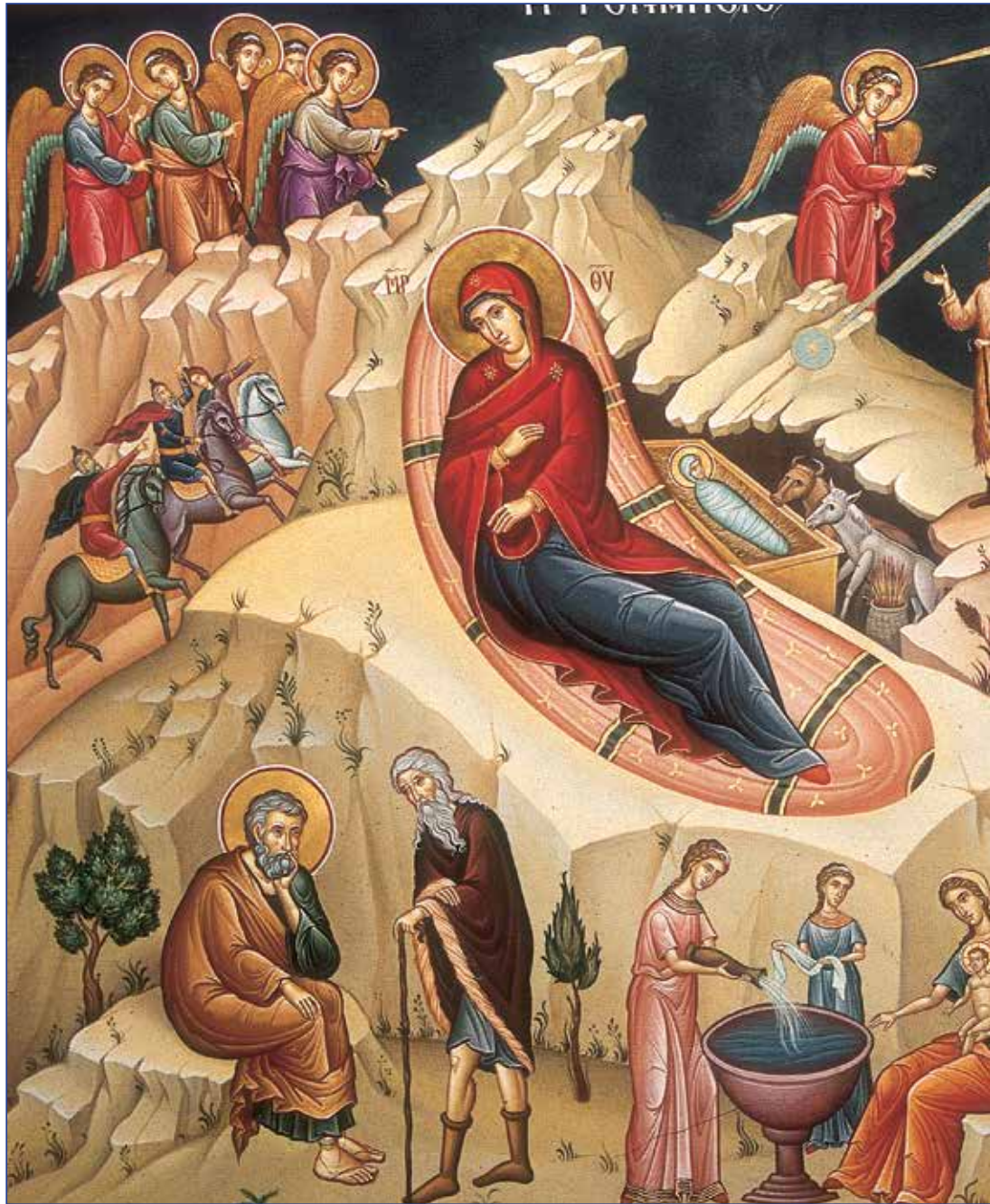
«...Διάβαζα τ' ἀρχαῖα τροπάρια, καὶ βρισκόμουν σὲ μιὰ κατάσταση πού δὲν μπορῶ νὰ τὴ μεταδώσω στὸν ἄλλον. Πρὸ πάντων ὁ ἱαμβικὸς Κανὼνας «Ἔσωσε λαόν», μὲ κεῖνες τὶς παράξενες καὶ μυστηριώδεις λέξεις, μ' ἔκανε νὰ θαρρῶ πὼς βρίσκομαι στὶς πρώτες μέρες τῆς δημιουργίας, ὅπως ἦταν πρωτόγονη ἡ φύση πού μ' ἔζωνε, ὁ θεόρατος βράχος, πού κρεμόταν ἀπάνω ἀπὸ τὴ μικρὴ ἐκκλησιά, ἡ Θάλασσα, τ' ἄγρια δέντρα καὶ τὰ χορτάρια, οἱ καθάρεις πέτρες, τὰ ρημονήσια πού φαινότανε πέρα στὸ πέλαγο, ὁ παγωμένος βορρῆας πού φουσοῦσε κ' ἔκανε νὰ φαίνονται ὅλα κατακάθαρα, τ' ἄρνια πού βελάζανε, οἱ τσομπάνηδες ντυμένοι μὲ προβιές, τ' ἄστρα πού λάμπανε σὰν παγωμένες δροσοσταλίδες τῆ νύχτα! Ὅλα τὰ βλεπα μὲς ἀπὸ τοὺς χριστουγεννιάτικους ὕμνους, μὲς ἀπὸ τὰ ἱαμβικὰ ἐκείνα ἀποκαλυπτικὰ λόγια, σὰν καὶ τοῦτα»...

Φώτης Κόνδραξ

Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ:

Λόγος εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος

Καὶ ἰδοὺ ἀνεώ

Μέγα καὶ ὑψηλό, ἀδελφοί, εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ πού συμπεριλαμβάνεται στὰ λίγα τοῦτα λόγια, δυσθεώρητο καὶ δυσερμηνευτο καὶ ὄχι λιγότερο δυσκατάληπτο. «Καὶ ἰδοὺ», λέγει, δηλαδή χωρὶς νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ ὕδωρ ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἀναδυθεῖ μόνον, «τοῦ ἀνοίχθηκαν οἱ οὐρανοί». Ἡ κατάδυση τοῦ Χριστοῦ στὸ ὕδωρ καὶ ἡ κάτω ἀπὸ αὐτὸ τοποθέτησή του, ὅταν ἐβαπτίζοταν, προὔπεδεικνε τὴν κατάβασή του στὸν ἅδη. Εὐλόγως καὶ συνεπῶς λοιπόν, ὅταν ἀνέβηκε ἀπὸ τὸ ὕδωρ, ἀμέσως τοῦ ἀνοίχθηκαν οἱ οὐρανοί. Ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν κάθοδο στὸν ἅδη, ὅπου ἐγίνε γιὰ χάρι μας

ὑπόγειος, καθὼς ἐπανερχόταν ἀπὸ ἐκεῖ, ἀνοίξε ἀπὸ ἐκεῖ τὰ πάντα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ὄχι μόνον τὰ ἐγγεῖα καὶ τὰ περίγεια, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἀνώτατον οὐρανόν, στὸν ὁποῖο ἔπειτα, ὅταν ἀναλήφθηκε σωματικῶς, «εἰσῆλθε πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν». Ὅπως δηλαδή διὰ τοῦ μυστικοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου προὔπεδειξε τὸ σωτήριο πάθος του καὶ ἔπειτα παρέδωκε τὸ μυστήριον τοῦτο στοὺς πιστοὺς νὰ τὸ τελοῦν γιὰ τὴ σωτηρία, ἔτσι προὔπεδειξε καὶ τὴν καθοδὸν του στὸν ἅδη καὶ τὴν ἀνάβασή του ἀπὸ ἐκεῖ μυστικῶς διὰ τοῦ βαπτίσματος του τοῦτου, καὶ ἔπειτα τὸ παρέδωσε στοὺς πιστοὺς νὰ τὸ τελοῦν γιὰ τὴ σωτηρία.

χθησαν αὐτῶ οἱ οὐρανοί

«Τοῦ ἀνοίχθηκαν οἱ οὐρανοί». Δέν εἶπε ὁ οὐρανός, ἀλλά «τοῦ ἀνοίχθηκαν οἱ οὐρανοί», δηλαδή ὅλοι, ὅλα τὰ ἐπάνω, γιά νά δειχθεῖ φανερώτατα ὅτι αὐτός εἶναι πού καί πρό τῶν οὐρανῶν ὑπάρχει, μᾶλλον δέ πού εἶναι καί πρῖν ἀπό ὅλα τὰ ὄντα καί εἶναι πρὸς τόν Θεό καί εἶναι Θεός καί εἶναι Θεοῦ Λόγος καί Υἱός καί οὔτε τόν Πατέρα ἔχει προγενέστερό του καί ἔχει μαζί μέ τόν Πατέρα ὄνομα τό ἐπάνω ἀπό κάθε ὄνομα καί ἀπό κάθε λόγο.

«Τοῦ ἀνοίχθηκαν οἱ οὐρανοί», ὅπως δέ λέγει ὁ Μάρκος, ἐσχίσθησαν. Διότι λέγει, «ἀνεβαίνοντας ἀπό τό ὕδωρ, εἶδε τούς οὐρανοὺς νά σχίζονται». Πῶς λοιπόν ὁ μὲν ἕνας εἶπε, ἀνοίχθηκαν, ὁ δέ ἄλλος, ἐσχίσθησαν; Για νά

μή διαφύγει τήν προσοχή τῶν συνετῶν ἀκροατῶν ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ μυστηρίου εἶναι διπλή. Πραγματικά μέ τήν ἔκφραση ὅτι ἀνοίχθηκαν μᾶς ἔδειξε ὅτι οἱ οὐρανοί ἦσαν κλειστοί προηγουμένως λόγω τῆς ἁμαρτίας καί τῆς παρακοῆς μας πρὸς τό Θεό. Εὐλόγως λοιπόν ἀνοίχθηκαν οἱ οὐρανοί στόν Χριστό, πού παρουσιάστηκε σέ ὅλα ὑπήκοος καί, ὅπως ὁ ἴδιος εἶπε στόν Ἰωάννη, ἐξεπλήρωσε ὅλη τή δικαιοσύνη καί προσφάτως διά τοῦ βαπτίσματος. «Ἀφοῦ ἐβαπτίσθηκε ὁ Ἰησοῦς, ἀμέσως ἀνέβηκε ἀπό τό ὕδωρ καί ἰδοῦ ἀνοίχθηκαν γι' αὐτόν οἱ οὐρανοί». Βλέπετε ὅτι τό ἅγιο βάπτισμα εἶναι πύλη τῶν οὐρανῶν πού εἰσάγει ἐκεῖ τούς βαπτιζομένους; Διότι δέν εἶπε ἀπλῶς «ἀνοίχθηκαν», ἀλλά «ἀνοίχθηκαν γι' αὐτόν οἱ οὐρανοί». Ὅλα δέ ὅσα ἔγιναν σ' αὐτόν, γιά μᾶς ἔγιναν. Για μᾶς λοιπόν ἀνοίχθηκαν δι' αὐτοῦ οἱ οὐρανοί, πού ἔχοντας ἀνοικτές τίς πύλες προσμένουν τήν εἴσοδό μας. Καί πρῖν ἀπό τούς ἄλλους μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ πρωταγωνιστής ἀνάμεσα στοὺς μάρτυρες Στέφανος. Ἀφοῦ ἐγονάτισε, προσευχόταν καί ἀτενίζοντας εἶδε ὅ,τι κανεῖς δέν εἶδε πρῖν ἀπό τό βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ. «Διότι ἀτενίζοντας εἶδε τούς οὐρανοὺς ἀνοιγμένους καί τόν Ἰησοῦ στή δόξα τοῦ Πατρός», εἶδε ὄχι μόνο ἄρρητη δόξα καί τόπο ὑπερουράνιο, ἀλλά κι αὐτόν τόν ποθούμενο μέσα στή δόξα τοῦ Πατρός, διά τῆς ὁποίας πρῶτος αὐτός ἀπό τούς μετὰ Χριστόν εἶδε μακαρίως ἐκεῖνα τὰ ὅποια δέν εἶδε κανεῖς ἀπό τούς πρό Χριστοῦ, στά ὅποια κι αὐτά ἀκόμη τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων φοβοῦνται νά παρακύψουν. Διότι τόν εἴλκυσε ὁ ποθούμενος Ἰησοῦς ποθώντας νά εἶναι τοῦτος πρῶτος διάκονος στοὺς οὐρανοὺς καί πολύ προτιμότερος ἀπό τὰ λειτουργικά πνεύματα, καθώς καί πρῶτος μάρτυρας τῆς ἀθλήσεως. Για μᾶς λοιπόν ἀνοίχθηκαν δι' αὐτοῦ οἱ οὐρανοί κι ἐμᾶς ἐκαθάρισε διά τοῦ ἑαυτοῦ του. Διότι δέν ἔχρειαζόταν ὁ ἴδιος κάθαρση ἢ ἀνοιγμα.

Καί εἶδε ὁ Ἰωάννης, γιά νά μπορεῖ νά λέγει ὕστερα πρὸς τούς ἐρωτῶντες, «κι ἐγώ εἶδα κι ἐμαρτύρησα, ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Χριστός ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ». Εἶδε λοιπόν ὁ Ἰωάννης τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ νά κατεβαίνει σάν περιστέρα καί νά ἔρχεται σ' αὐτόν. Μαρτυρεῖ δέ καί τῆς περιστέρας τό εἶδος τήν καθαρότητα αὐτοῦ πρὸς τόν ὁποῖο κατέβηκε. Διότι τοῦτο τό ζῶο δέν πετᾶ ἐπάνω ἀπό ἀκαθάρτους καί δυσώδεις τόπους. Συνεπιβεβαιώνει δέ καί μέ τή φωνή τοῦ Πατρός ἀπό ἄνω: «καί ἰδοῦ», λέγει, δηλαδή μαζί μέ τό εἶδος τῆς περιστέρας, καί «φωνή ἀκούεται ἀπό τούς οὐρανοὺς πού λέγει, τοῦ-

τος εἶναι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, τόν ὁποῖο ἐξέλεξα», τοῦτος πού τώρα δεικνύει τό Πνεῦμα μου πού κατήλθε καί μένει ἐπάνω του σάν στόν συναῖδιο Υἱό μου.

Πραγματικά ὁ Πατήρ, χρησιμοποιώντας σάν δάκτυλο τό συναῖδιο καί ὁμοούσιο καί ὑπερουράνιο Πνεῦμα του, φωνάζοντας καί δακτυλοδεικτώντας μαζί, ἀπέδειξε δημόσια καί ἐκήρυξε σέ ὅλους ὅτι ὁ βαπτιζόμενος τότε ἀπό τόν Ἰωάννη στόν Ἰορδάνη εἶναι ὁ ἀγαπητός τοῦ Υἱός.

Μέ τό νά εἰπεῖ δέ ὁ Πατήρ ἀπό ἄνω περί τοῦ βαπτισθέντος κατά σάρκα «αὐτός εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, τόν ὁποῖο ἐδιάλεξα», ἔδειξε ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἄλλα πού ἐλέχθηκαν πρωτύτερα διά τῶν προφητῶν, οἱ νομοθεσίες, οἱ ἐπαγγελίες, οἱ υἰοθεσίες, ἦσαν ἀτελεῖ καί δέν ἐλέχθηκαν οὔτε ἐτελέσθηκαν σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπί τούτου, ἀλλά ἀπέβλεπαν πρὸς τόν τωρινό σκοπό καί διά τοῦ τελεσθέντος τώρα ἐτελειώθηκαν κι ἐκεῖνα. Καί τί περιορίζομαι στίς διά τῶν προφητῶν νομοθεσίες, τίς ἐπαγγελίες, τίς υἰοθεσίες; Διότι καί ἡ κατά τήν ἀρχή θεμελίωση τοῦ κόσμου πρὸς τοῦτον ἔβλεπε, τόν κάτω μὲν βαπτιζόμενο ὡς υἱό ἀνθρώπου, ἀπό ἐπάνω δέ μαρτυρούμενο ἀπό τό Θεό ὡς μόνο ἀγαπητό Υἱό, γιά τόν ὁποῖο ἔγιναν τὰ πάντα καί διά τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος.

Ἐπομένως καί ἡ ἐξ ἀρχῆς παραγωγή τοῦ ἀνθρώπου γι' αὐτόν ἔγινε, ἀφοῦ ἐπλάσθηκα κατά εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, γιά νά μπορέσει νά χωρέσει τό ἀρχέτυπο. Καί ὁ νόμος στόν παράδεισο γι' αὐτόν ἐδόθηκε ἀπό τόν Θεό. Διότι δέν θά τόν ἔθετε ὁ νομοθέτης, ἂν ἐπρόκειτο νά μείνει ἀπραγματοποιήτος διαπαντός. Καί τὰ ἔπειτα ἀπό αὐτόν λεχθέντα καί τελεσθέντα ὅλα σχεδόν γι' αὐτόν ἔγιναν, ἂν δέν εἰπεῖ κανεῖς καλῶς ὅτι καί ὅλα τὰ ὑπερκόσμια, οἱ ἀγγελικές φύσεις καί τάξεις δηλαδή καί οἱ ἐκεῖ θεσμοθεσίες, πρὸς τοῦτον τό σκοπό τείνουν ἀπό τήν ἀρχή, δηλαδή πρὸς τήν θεανδρική οἰκονομία, τήν ὁποία καί ὑπῆρέτησαν, ἀπό τήν ἀρχή ἕως τό τέλος.

Διότι εὐδοκία εἶναι τό κυριαρχικό καί ἀγαθό καί τέλειο θέλημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτός δέ εἶναι ὁ μόνος, στόν ὁποῖο εὐδοκεῖ καί ἐπαναπαύεται καί ἀρέσκεται τελείως ὁ Πατήρ, «ὁ θαυμαστός του σύμβουλος, ὁ ἀγγελος τῆς μεγάλης βουλῆς του», αὐτός πού ἀκούει καί ὁμιλεῖ ἀπό τόν Πατέρα του καί παρέχει στοὺς εὐπειθεῖς ζωῆ αἰώνια. Αὐτήν εἶθε νά ἐπιτύχωμε ὅλοι ἐμεῖς μέσα σ' αὐτόν τόν βασιλεῖα τῶν αἰώνων Χριστό. Γένοιτο.

Ο Μέγας Βασίλειος υπήρξε ένας μεγάλος Πατέρας τής Εκκλησίας, αλλά και ένας οικουμενικός διδάσκαλος. Το άπολυτικό του είναι το εξής:

«Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος σου, ὡς δεξαμένην τὸν λόγον σου, δι' οὐ θεοπρεπῶς ἐδογματίσας, τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐτράνωσας, τὰ τῶν ἀνθρώπων ἦθη κατεκόσμησας, Βασίλειον ἱεράτευμα, πάτερ ὅσιε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

«Δι' οὐ θεοπρεπῶς ἐδογματίσας». Ὁ Μ. Βασίλειος ἔζησε ὡς ἐπίσκοπος σὲ μία πολὺ δύσκολη περίοδο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Ἐννοῶ τὴν περίοδο μεταξύ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ποὺ ἔγινε στὴν Νίκαια τῆς Βιθυνίας τὸ 325 μ.Χ., καὶ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ποὺ ἔγινε τὸ 381 μ.Χ. Ὁ Μ. Βασίλειος ἀντιμετώπισε ὅλα τὰ θεολογικὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ σοφία, διάκριση, σύνεση, ἀλλὰ καὶ θεολογικὴ προοπτικὴ καὶ ἐνῶ ἐκοιμήθη σὲ ἡλικία 49 ἐτῶν δύο μόλις χρόνια –τὸ 379– πρὶν συνέλθῃ ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τὸ ἔτος 381, ἐν τούτοις εἶχε προετοιμάσει ὅλο τὸ θεολογικὸ ἔδαφος πάνω στὸ ὁποῖο στηρίχθηκε ἡ Σύνοδος αὐτή.

Ὁ Μ. Βασίλειος δογματίσῃε γιὰ τὸν Τριαδικὸ Θεὸ χρησιμοποιώντας νέα ὀρολογία καὶ αὐτὸ ἔγινε γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τις διαφορὲς αἰρέσεις ποὺ ἐμφανίσθηκαν καὶ οἱ ὁποῖες χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία γιὰ νὰ κατανοήσουν τὴν ἀποκεκαλυμμένη ἀλήθεια. Ὁ Φωστὴρ τῆς Καισαρείας δογματίσῃε γιὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, γιὰ τις σχέσεις μεταξύ τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὸ σημαντικό καὶ πρωτόγνωρο, ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν φιλοσοφία, εἶναι ὅτι γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Μ. Βασίλειος ταύτισε τὴν ὑπόστασι μὲ τὸ πρόσωπο. Μέχρι τότε τὸ πρόσωπο σήμαινε τὸ προσωπεῖο, τὴν μάσκα ποὺ χρησιμοποιοῦσε ὁ ἠθοποιὸς γιὰ νὰ παίξῃ ἕναν ρόλο, δηλαδὴ τὸ πρόσωπο ἦταν ἕνα ἐπίθεμα τοῦ ὄντος. Ὁ Μ. Βασίλειος ἀνέπτυξε τὴν ἀποψη ὅτι τὸ πρόσωπο δὲν εἶναι ἐπίθεμα τοῦ ὄντος, ἀλλὰ ταυτίζεται μὲ τὴν ὑπόστασι, δηλαδὴ εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνει τὸ ὄν νὰ εἶναι ὄντως ὄν.

Ὅλη αὐτὴν τὴν θεολογία ὁ Μ. Βασίλειος τὴν ἀνέπτυξε «θεοπρεπῶς», ἀκριβῶς γιὰ τὸ ζοῦσε τὴν ὑπαρξιακὴ θεολογία, εἶχε ἐμπειρίες τοῦ Θεοῦ, ὅπως φαίνεται στὰ κείμενά του. Ἡ θεολογία του δὲν ἦταν ἀκαδημαϊκὴ, ὀρθολογιστικὴ, συναισθηματικὴ, αἰσθητικὴ, ἀλλὰ καθαρὰ ὑπαρξιακὴ.

«Τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐτράνωσας». Στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία γινόταν διαρκῶς λόγος γιὰ τὰ ὄντα, ποὺ ὑπάρχουν στὸν κόσμον, καὶ τὸ ὄν, τοῦ ὁποῖου ἀντιγραφή εἶναι τὰ ὄντα. Βασικὸ κεντρικὸ ἐρώτημα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μεταφυσικῆς, ὅπως

Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου

Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ ἄι-Βασίλης

ἰσχυρίζεται ὁ Χάιντεγκερ, εἶναι «γιατί νὰ ὑπάρχουν τὰ ὄντα καὶ ὄχι τὸ τίποτε».

Ὁ Μ. Βασίλειος σπούδασε στὴν Ἀθήνα τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ ὅλη τὴν ἐπιστὴμὴ τῆς ἐποχῆς του, ποὺ ἠσχολεῖτο μὲ τὰ ὄντα. Κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ποὺ ἦταν προσωπικὸς του φίλος καὶ συμμαθητῆς του στὴν Ἀθήνα, ἔμαθε ἐννέα ἐπιστῆμες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἄν διαβάσῃ κανεὶς τὴν «ἐξαήμερό» του, δηλαδὴ τὴν ἔρμηνεία ποὺ κάνει στὴν δημιουργία τοῦ κόσμου σὲ ἕξι ἡμέρες, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι μέσα στὸ βιβλίο αὐτὸ κατόρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τις ἐπιστημονικὲς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του γιὰ

τὸν κόσμον καὶ τὴν δημιουργία του. Ἐρεύνησε τὴν φύση καὶ τὰ ὄντα –τὰ φυτὰ, τὰ ἔντομα, τὰ πτηνὰ, τὰ ψάρια, τὰ ζῶα κ.λπ.– εἶδε τὴν οὐσία τῶν ὄντων, τις ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ στὴν κτίσι, καθὼς καὶ τὴν ἐντελέχεια καὶ τὴν τελολογία ὄλων τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων. Ὁ Μ. Βασίλειος ἀγάπησε τὴν φύση καὶ ἔκανε στὶς ἐπιστολὲς του ὑπέροχες περιγραφὲς τοῦ τοπίου στὸ ὁποῖο ἐμόναζε παρὰ τὸν Ἴρι ποταμὸ.

«Τὰ τῶν ἀνθρώπων ἦθη κατεκόσμησας». Ὁ Μ. Βασίλειος δὲν ἦταν ἕνας θεωρητικὸς Θεολόγος καὶ ἐπιστῆμονας, ἀλλὰ ἦταν καὶ μεγάλος μεταρρυθμιστής. Ἐνδιαφερόταν γιὰ τοὺς δούλους, τοὺς πτωχοὺς, γιὰ τὴν ἐ-

λάφρυνση τῆς φορολογίας τοῦ λαοῦ, γιὰ τίς ἀδικίες πού ὑφίσταντο διάφοροι ἄνθρωποι, διοργάνωσε τὴν φιλανθρωπία. Εἶναι ὁ θεμελιωτής τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων. Μέχρι τότε τὸ Κράτος δὲν εἶχε ἀναπτύξει τὴν κοινωνική πρόνοια. Ὁ Μ. Βασίλειος ἐμφορούμενος ἀπὸ τίς Χριστιανικές του ἀρχές ἀνέπτυξε σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν φιλανθρωπία. Εἶναι γνωστή στὴν ἱστορία ἡ «Βασιλειάδα» του. Μέσα στὴν «Βασιλειάδα» ὑπῆρχε μεγαλοπρεπῆς καθεδρικός Ναός, οἰκήματα γύρω ἀπὸ τὸν Ναὸ γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο καὶ τοὺς Κληρικούς, οἰκήματα γιὰ τὴν φιλοξενία τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν δημοσίων λειτουργῶν, ξενώνας γιὰ τὴν φιλοξενία τῶν ξένων καὶ τῶν περαστικῶν ἀπὸ τὴν πόλη, νοσοκομεῖο γιὰ τὴν θεραπεία τῶν ἀσθενῶν μὲ τὸ ἀναγκαῖο προσωπικὸ ἀπὸ ἰατροὺς, νοσοκόμους, ὀδηγούς, ὑποζύγια, οἴκους γιὰ στέγαση τῶν ἀπαραιτήτων ἐργαστηρίων καὶ τεχνιτῶν. Ὑπάρχει πληροφορία πού διασώζεται ἀπὸ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο ὅτι τοὺς λεπρούς, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν ἀπόβλητοι ἀπὸ τὴν κοινωνία, διότι εἶχαν τὴν ἀθεράπευτη καὶ κολλητικὴ ἀσθένεια τῆς λέπρας, πού ὁμοίαζε κάπως μὲ τὴν σημερινὴ ἀσθένεια τοῦ aids, τοὺς φρόντιζε ὁ ἴδιος ὁ Μ. Βασίλειος καὶ μάλιστα ἀφοῦ τοὺς καθάριζε τίς πληγές στὴν συνέχεια τίς ἀσπαζόταν γιὰ νὰ τοὺς δεῖξῃ τὴν ἀγάπη του.

Τὸ σπουδαιότερο εἶναι ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος ἔκανε ὅλο αὐτὸ τὸ ἔργο τῆς φιλανθρωπίας, δείχνοντας τὸ προσωπικὸ του παράδειγμα, ἀφοῦ καίτοι ἦταν εὐπορος ἔδωσε ὅλην τὴν περιουσία του σὲ ὄσους εἶχαν ἀνάγκη καὶ μάλιστα ὅταν ἀπέθανε εἶχε ὡς μόνον περιουσιακὰ στοιχεῖα ἓνα τρίχινο ράσο καὶ λίγα βιβλία. Ἀλλὰ ἡ ἀγάπη του ἦταν τέτοια, ὥστε στὴν κηδεῖα του, ἀπὸ τὸν συνωστισμό τοῦ κόσμου, ἀπέθαναν καὶ ἄνθρωποι.

Ενώ ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν λατρεία τῆς, τὴν θεολογία τῆς, τὴν εἰκονογραφία τῆς καὶ τὸ συναξάριό τῆς τιμᾶ σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν μεγάλῃ προσωπικότητα τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐν τούτοις ἡ λαϊκὴ παράδοση καὶ κυρίως ἡ δυτικὴ –εὐρωπαϊκὴ καὶ ἀμερικανικὴ– νοοτροπία παρουσιάζει κατὰ ἰδιαίτερο τρόπο τὸν Μ. Βασίλειο, δηλαδὴ ἀπὸ Μέγα Βασίλειο τὸν ἔκανε αἰ-Βασίλη, μὲ πολλὰ παραλλαγές.

Ὅταν διαβάση κανεὶς σχετικὰ κείμενα καὶ ἀναλύσεις θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ἡ μορφή τοῦ Μ. Βασιλείου ἀλλοιώθηκε στὴν Εὐρώπη καὶ τὸν Νέο Κόσμο.

Γενικὰ στὴν δική μας παράδοση ὁ αἰ-Βασίλης ἦταν «μικρασιάτης, μελαχρινός, ἀδύνατος, γελαστός, μὲ μαῦρα γένια καὶ καμαρωτὰ φρύδια. Ντυμένος σὰν βυζαντινὸς πεζοπόρος, μὲ σκουφὶ καὶ πέδιλα, στὸ χέρι του κρατοῦσε ἓνα ραβδί» (Σπύρος Δημητρέλης).

Μωϋσέως Μοναχοῦ Ἀγιορείτου:

Καὶ νέον ἔτος ἀριθμεῖ

Τὴν Πρωτοχρονιά ἡ Ἐκκλησία μας ἐορτάζει καὶ τὴ μνήμη τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Τέλειος μεταξὺ τῶν τελείων, ὀνομάσθηκε πανεπιστήμονας, ἰατρός, φιλόσοφος, θεολόγος, νομικός, ἀστρονόμος, φυσικός, μαθηματικός, ρήτορας, ἐπίσκοπος, ἀσκητής, διδάσκαλος, συγγραφέας, φιλόπτωχος, ἀσθενής, δυνατός, φωτισμένος. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός τὸν ὀνομάζει «σπουδαιότερο τῶν ἀνθρώπων τοῦ αἰῶνος του».

Γεννήθηκε στὴν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας τὸ 330 ἀπὸ γονεῖς εὐπορους καὶ εὐπαιδευτους. Πρόκειται γιὰ ἅγια οἰκογένεια. Ἡ μητέρα του Ἐμμέλεια καὶ ἡ ἀδελφὴ του Μακρίνα γίνονται μοναχές. Ὁ ἀδελφός του Ναυκράτιος μοναχός. Τ' ἀδέλφια του Πέτρος καὶ Γρηγόριος καὶ ὁ ἴδιος γίνονται ἐπίσκοποι.

Στὴν Ἀθήνα πού σπουδάζει μὲ τὸ φίλο του, μετέπειτα ἐπίσκοπο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, δύο μόνο δρόμους ἤξεραν, τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς σχολῆς. Τὴ ρητορικὴ τέχνη ἀσκεῖ γιὰ λίγο καὶ σύντομα ἀποτραβιέται στὴν ἐράσμια ἡσυχία τοῦ Πόντου, ὡς μοναχός, πρὸς συνεχή μελέτη καὶ ὕμνηση τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἡ Ἐκκλησία τὸν καλεῖ, πού κινδύνευε ἀπὸ τὴν ἀρειανικὴ αἵρεση, πρόθυμα τὴν ἀκολουθεῖ καὶ ἀξία καθίσταται ἐπίσκοπος Καισαρείας.

Αληθινός ποιμένας, κατηρτισμένος καὶ ἐνάρετος, σοφός καὶ ταπεινός, ἀγέρωχος καὶ ἀκούραστος, φιλόθεος καὶ φιλόανθρωπος, ὑπομονετικός καὶ φιλάσθετος. Ὁ θάνατος τὸν βρῆκε ἐργαζόμενο καὶ προσευχόμενο τὴν 1-1-379, στὴν ἡλικία τῶν 49 ἐτῶν. Ὁ βοηθημένος πολὺ πιστός λαὸς δίκαια ἦταν ἀπαρηγόρητος.

Ὁ Μ. Βασίλειος πράγματι τὴν πράξη βρῆκε ὡς θεωρίας ἐπίβαση. Σπάνιος ἐκκλησιαστικός κήρυκας, ἀφθαστος θεολόγος, ποιμένας, πατέρας καὶ διδάσκαλος καταπληκτικός, δραστήριος, διοργανωτικός, προνοητικός καὶ ἀσυμβίβαστος.

Τὸ μεγάλο ἔργο του ἔχει βάση τὴ μελέτη, τὴν προσευχὴ, τὴ βιωματικὴ ἐμπειρία, ἀπ' ὅπου λαμβάνει τὴν ἐμπνευση. Ὑπὲρ ποτὲ ἄλλοτε σήμερα ἡ

Ἐκκλησία μας ἔχει μεγάλη τὴν ἀνάγκη τέτοιων φλογερῶν ὅσο καὶ νηφάλων ποιμένων.

Ὁ ἐπίκαιρος ἐορταστικός διάκοσμος τὸν θέλει τὸν ἅγιο γέροντα ἀσπρομάλλη, παχουλό, ροδοκόκκινο, μὲ γοῦνες καὶ κόκκινα καὶ ἄσπρα ροῦχα, ὅπως τὰ χρώματα τῆς κόκα κόλα. Ὅμως διόλου δὲν εἶναι αὐτός ὁ ἅγιος Βασίλειος.

Ὁ ἅγιος ἦταν ἰσχνός καὶ ὠχρός, ἀπὸ τὴν ἀσκησιμὴ καὶ τὴν ἀσθένεια, μόλις πού ἀρχίζαν ν' ἀσπρίζουν τὰ γένεια του, ἀφοῦ ἐκοιμήθη μόλις 49 ἐτῶν, καὶ τὰ ροῦχα του, ὅταν δὲν ἱεουργοῦσε, ἦταν σκουρόχρωμα, ἀπλά, λιτὰ καὶ καθαρὰ.

Ὁ φορτωμένος δῶρα σύγχρονος Ἄη – Βασίλης εἶναι φερμένος ὄχι ἀπὸ τὴν ἀγιοτρόφο Ἀνατολή, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ Δύση τῆς εὐμάρειας καὶ τῆς καλοπέραςης, ἀπὸ τὴ Β. Εὐρώπη, καὶ εἶναι ὁ Σάντα Κλάους, πού ἀναφέρεται στὸν ἅγιο Νικόλαο, καὶ ἀντιλαμβάνεσθε τὴ σύγχυση...

Ετσι, ὁ ἀσκητής ἐπίσκοπος μετατρέπεται σὲ χαμογελαστό παππού, πού μοιράζει δῶρα μέσα στὰ χιόνια μ' ἔλκυθρα καὶ ὁ πραγματικός γίνεται φανταστικός, γιὰ νὰ ἰκανοποιήσει προγράμματα πλήρους ἐμπορευματοποιήσεως τῶν ἐορτῶν, ὄχι μὲ ψυχαγωγία τῶν ἀργιῶν, ἀλλὰ μὲ διασκέδαση, ταξίδια, φαγητὰ, λιχουδιές καὶ φῶτα, καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ Ἕλληνας Ὁρθόδοξος νὰ μένει ἀνεόρταστος, μὲ Χριστοῦγεννα δίχως Χριστό, μὲ πολλὰ φῶτα ἀλλ' ὄχι ἐσώτατο φωτισμό, καὶ νὰ σηκώνεται ἀπὸ τὸ τραπέζι πάλι πεινασμένος καὶ διψασμένος, καὶ νὰ ἄγχεται καὶ στὴν ἔναρξη τοῦ νέου ἔτους καὶ νὰ σκέφτεται πῶς θὰ περάσει ἓνα ἔτος ἀκόμη...

Στὰ καππαδοκικὰ κάλαντα ψάλλεται: «Καὶ νέον ἔτος ἀριθμεῖ, ἡ τοῦ Χριστοῦ Περιτομή, καὶ ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Βασιλείου. Τοῦ χρόνου μας καλὴ ἀρχὴ καὶ ὁ Χριστός μᾶς προσκαλεῖ, τὴν κακία ν' ἀρνηθῶμεν μ' ἀρετὰς νὰ στολισθῶμεν, νὰ ζῶμεν βίον τέλειον κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, μὲ ἀγάπην καὶ εἰρήνην καὶ μὲ τὴν δικαιοσύνην». Ὁ ἅγιος Βασίλειος ἄς πρεσβεύει.

"Ο Μέγας Βασίλειος και ο αϊ-Βασίλης" συνέχεια από σελίδα 9

Η πατρίδα του ανατολικού αϊ-Βασίλη είναι η Μικρά Ασία, και είναι γραμματισμένος, κατάγεται από την Καισάρεια και «βαστάει κόλλα και χαρτί, χαρτί και καλαμάρι» και προσφέρει ως δώρο «τή σταθερή και διαχρονική χαρά τής γνώσης».

Στην Δύση υπήρχε άλλος τύπος του δικού μας αϊ-Βασίλη. Στην Ευρώπη και ιδίως στην Ολλανδία ήταν ο Sinter Klaas, ο οποίος ήταν «ο προστάτης των ναυτικών, των εμπόρων και των παιδιών, έτσι όπως αυτός λατρεύτηκε στις κάτω Χώρες, κυρίως από τον 12ο αιώνα και μετά». Τον 17ο αιώνα Ολλανδοί Καλβινιστές «μεταναστεύοντας στην Αμερική έπαιρναν μαζί τους και την εικόνα του Αγίου Νικολάου», και έγινε ο Saint Nick και ο Santa Claus. Μετακινήθηκε όμως μερικές εβδομάδες αργότερα για να επισκεφθή τα παιδιά την παραμονή των Χριστουγέννων. Ο τύπος αυτός ταξίδευσε και σε άλλες Χώρες. «Γύρω στα 1870 ή γλυκιά και γενναϊόδωρη μορφή του ταξίδεψε και στην Βρεταννία, όπου και συγχωνεύτηκε με τον σκανδιναβικής προέλευσης, πατέρα των Χριστουγέννων και γέννησε μύθους, θρύλους, τραγουδάκια και άξεπραστες συνήθειες».

Ταυτιζόμενος ο Saint Nick, με τον Santa Claus και τον Father Christmas μεταφέρθηκε στην Αμερική από τους Ευρωπαίους μετανάστες και όπως ήταν επόμενο εκεί αλλάζει μορφή, αποκτά την μορφή «του καλοθρεμμένου και ολοπόρφυρου αγίου, που επειδή δεν μπορεί να ζει στις χιονισμένες πλαγιές του Άσπεν ή του Βερμόντ για λόγους παραδοσιακής αλλά και εμπορικής αποστασιοποίησης μένει κάπου στον Βόρειο Πόλο».

Ο σημερινός αϊ-Βασίλης είναι δημιουργημα του αγγλοσαξωνικού κόσμου και άπχει την νοοτροπία του. Ο αϊ-Βασίλης αυτός γεννήθηκε αρχές του 19ου αιώνα από έναν άστο προτεστάντη καθηγητή, τον Κλημέντιο Κλάρκ Μουρ «που έγραψε για τα παιδιά του μία ιστορία με ήρωα έναν αϊ-Βασίλη, την The Night Before Christmas» και δημοσιεύθηκε την 23η Δεκεμβρίου του έτους 1823 στην εφημερίδα «Sentinel». Η ιστορία αυτή εικονογραφήθηκε από τον πατέρα του χιουμοριστικού αμερικανικού σχεδίου Τόμας Νάστ, ο οποίος ήταν γερμανικής καταγωγής και «δανείστηκε στοιχεία από την γερμανική λαϊκή παράδοση των Χριστουγέννων αλλά και την παραδομένη μορφή του πλανόδιου γερμανού εμπόρου».

Βασισμένος στην έπιτυχία που γνώρισε το έργο του το 1862, ο Νάστ συνέχισε να παράγει σχέδια του Άγιου Βασίλη κάθε Χριστουγέννα κατά την περίοδο του Έμφυλου Πολέμου. Και η σύλληψή του έγινε αποδεκτή, διότι έδωσε στην παραδοσιακή ασκητική αυστηρή και αποστεωμένη εικόνα του Father Christmas του Pelze - Nicol και του Pere Noel, μία άλλη διάσταση που αντικατόπτριζε την άφθονία και την ευμάθεια.

Είναι φανερό ότι ο αϊ-Βασίλης του Τόμας Νάστ δείχνει το όνειρο της αμερικανικής κοινωνίας, που στηρίζεται στην ευημερία, την ευδαιμονία, την καλοπέραση, την αγαθωσύνη και την μακροήμερευση του ανθρώπου. Ένας τέτοιος αϊ-Βασίλης «είναι προσωποποίηση του αμερικανικού υλισμού, τής άφθονίας, τής χαράς και τής ευδαιμονίας». Βεβαίως πρέπει να σημειωθή ότι «ο έφευρέτης του χοντρούλη και αγαθούλη γέροντα είναι ο ίδιος που σχεδίασε τα σήματα των αμερικανικών κομμάτων, δηλαδή του γαιδάρου για τους Δημοκρατικούς και του ελέφαντα για τους Ρεπουμπλικανούς».

Στις αρχές του αιώνα μας ο αϊ-Βασίλης άλλαξε κάπως μορφή, και έγινε όπως ακριβώς τον γνωρίζουμε σήμερα. Σε αυτό συνετέλεσε η Κόκα-Κόλα.

«Στα 1931, η Κόκα Κόλα αποφάσισε να χρησιμοποιήσει τον Σάντα Κλάους στη χειμωνιάτικη διαφημιστική της εκστρατεία και ανέθεσε σε έναν άλλο Αμερικανό καλλιτέχνη, τον Χάντον Σάνμπλομ, να τον σχεδιάσει. Εκείνος διάλεξε για τον Άγιο τα χρώματα τής Κόκα Κόλα και... να τος, με τις μαύρες μπότες του, το μακρύ σκουφί του, το κόκκινο κοστούμι του και την άσπρη του γούνα, όπως τον γνωρίσαμε και τον αγαπήσαμε».

Επομένως ο αϊ-Βασίλης τής Μικράς Ασίας που είναι έγγραμματος και δίδει ως δώρο την γνώση, μετατρέπεται στον Σάντα Κλάους που δίδει «τήν εφήμερη ήδονή τής κατανάλωσης» και έρχεται σε μās μετονομαζόμενος σε αϊ-Βασίλη. Δεν είναι ένα πρόσωπο με τα ύπαρξιακά του έρωτήματα και τις αγωνίες, με την άσκητική του διάσταση, αλλά διακρίνεται για την «προτεταμένη κοιλιά, τα ροδοκόκκινα μάγουλα» και είναι ή εικόνα τής «καλοπέρασης και τής αισιοδοξίας». Κατά κάποιον τρόπο ο αμερικανικός αϊ-Βασίλης είναι έκφραση αυτού του πνεύματος. Αυτό δε το πνεύμα δημιούργησε διάφορα προβλήματα, με τα οποία θέλησε να ασχοληθή ή επιστήμη τής ψυχανάλυσης, γιατί ή άπώθηση των ύπαρξιακών προβλημάτων δημιουργεί ποικίλες άρρώστιες, σωματικές και ψυχολογικές.

Η πορεία του ανθρώπου από τον Μ. Βασίλειο τής Όρθοδόξου Παραδόσεως στον αϊ-Βασίλη αγγλοσαξωνικού τύπου δείχνει την υποβάθμιση του πολιτισμού, την πορεία από την όντολογία στον ευδαιμονισμό, τον όφελισμο και την χρησιμοθηρία. Ο ιστορικός Ντανιελου έχει παρατηρήσει ότι οι αρχαίοι Έλληνες εξετάζοντας τον κόσμο έρωτούσαν τί είναι το όν και τί είναι τα όντα, έκαναν, δηλαδή, όντολογία. Οι Πατέρες τής Έκκλησίας ασχολήθηκαν με το νόημα του κόσμου, αλλά κυρίως άπαντούσαν στο έρώτημα ποιός έκανε τον κόσμο και ποιός είναι ο σκοπός του. Οι δυτικοί όμως, αντίθετα από τις προηγούμενες παραδόσεις, έρωτούν τί μās χρησιμεύει ο κόσμος, δηλαδή αναπτύχθηκε ή χρησιμοθηρία και ο όφελισμός.

Έάν ή πορεία από τον Μ. Βασίλειο στον αϊ-Βασίλη δείχνει την έπιπεδοποίηση του ανθρώπου, αλλά και την υποβάθμισή του, ή αντίστροφη πορεία από τον αϊ-Βασίλη του καταναλωτισμού και του ευδαιμονισμού στον Μ. Βασίλειο τής Έκκλησίας δείχνει την αναβάθμιση του ανθρώπου, την άνύψωσή του, την πορεία του δηλαδή από το πράγμα στην ύπόσταση, από το άτομο στο πρόσωπο. Αυτό είναι το νόημα των έορτών. Αυτό άς εύχηθούμε για έαυτούς και άλλήλους τον νέο χρόνο.

Παραδόσεις και έθιμα του Δωδεκαημέρου

Η ιστορία της πρώτης βασιλόπιτας

Η Πρωτοχρονιά προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία, διότι κατ' αυτήν εορτάζεται η μνήμη ενός εκ των μεγαλύτερων πατέρων της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Του Αγίου Βασιλείου», γράφει ο Γεώργιος Μέγας. Και συνεχίζει: «Μέ την προσωπικότητά του ο Άγιος δίνει ζωή και αίγλη στην εορτή. Γίνεται φορέας και χορηγός της εύλογίας, πού προσδοκά ο άνθρωπος στην αρχή της νέας χρονικής περιόδου, από τό Θεό.

Τό ειδικό παρασκεύασμα πού στολίζει τό πρωτοχρονιάτικο τραπέζι, είναι ή βασιλόπιτα. Σέ χωριά και πόλεις της υπαίθρου ζυμώνεται μέ αλεύρι, ζάχαρη, μυρωδικά και στολίζεται μέ στολίδια από ζυμάρι. Βάζουν επίσης φουντούκια, σταφύλια αλλά και σταυρό.

Τό κόψιμο της πίτας γίνεται μέ ιεροπρέπεια από τόν άρχηγό της οικογένειας. Πρώτα κόβει τό κομμάτι του Αγίου Βασιλείου, μετά του σπιτιού και των μελών της οικογένειας, δέν λησμονεί και τούς φτωχούς. Άλλου κόβουν κι ένα του Χριστού και ένα της Παναγίας».

Άλλά πώς καθιερώθηκε τό πιό «ζωντανό» έθιμο της Πρωτοχρονιάς; Στη βιογραφία του φωτισμένου ιεράρχη αναφέρεται: ο Μέγας Βασίλειος ήταν επίσκοπος Καισάρειας. Και ο παλιός συμφοιτητής του στην Αθήνα, ο Ίουλιανός ο Παραβάτης, είχε γίνει αυτοκράτορας των Ρωμαίων στην Ανατολή. Σέ μία εκστρατεία του προς την Περσία, ο αυτοκράτορας πέρασε από την Καισάρεια. Διψασμένος για χρήμα, άπαίτησε από τό Βασίλειο νά του παραδώσει ό,τι πολύτιμο υπήρχε στην περιοχή. Ο φιλόανθρωπος ποιμενάρχης, όμως, δέν ήθελε νά δυσκολέψει τό φτωχό ποιμνίό του κι έδωσε στον Ίουλιανό κάτι, διαφορετικά πολύτιμο: Τρία κρίθινα ψωμιά.

Θύμωσε ο αυτοκράτορας. Και για νά προσβάλει τόν επίσκοπο, του άντέστειλε τροφή για ζώα. Χορτάρι και σανό! ... Τότε ο Άγιος του είπε:

«Έμείς, βασιλιά, σου δώσαμε από εκείνο πού τρώμε. Κι εσύ, μάς πρόσφερες από εκείνο πού τρώγεις!»

Ή εξαλλος πλέον ο εκδικητικός και ειδωλολάτρης αυτοκράτορας, άπάντησε:

«Δέξου τώρα αυτό τό δώρο. Κι όταν γυρίσω νικητής, θά κάψω την πόλη και τόν άνοητο λαό πού εξαπατάς. Διότι και τούς θεούς πού προσκυνώ, περιφρονούν. Όσο για σένα θά λάβεις την πρέπουσα άμοιβή».

Ο Ίουλιανός έφυγε και ο επίσκοπος μι-

λησε στους πολίτες για τόν κίνδυνο. Τους πρότεινε, όμως, μία σωτήρια ιδέα: Νά συγκεντρώσουν ό,τι χρυσαφικό υπάρχει και νά τό αφήσουν στό σημείο του δρόμου από τό οποίο θά επιστρέψει ο αυτοκράτορας. Έτσι, ο «άχόρταγος» θά σταματήσει νά τά μαζέψει και θά ξεχάσει την άπειλή του.

Ο λαός τό δέχτηκε γιατί αγάπαγε και εμπιστευόταν τόν ιεράρχη του. Κι όταν πιά πλησίαζε ο καιρός νά γυρίσει ο Ίουλιανός, όλοι μαζί -επίσκοπος και ποιμνιο- νήστεψαν τρεις μέρες.

Κι ύστερα ανέβηκαν στό όρος Δίδημο, πού υπήρχε ναός της Παναγίας, νά προσευχηθούν. Και τότε έγινε τό πρώτο θαύμα. Είδε ο Άγιος σέ όραμα τή Θεομάνα, νά κάθεται στον ούράνιο θρόνο της και νά λέει στους άγγέλους: «Καλέστε μου τόν Μερκούριο». Πράγματι.

Ο μεγαλομάρτυς Μερκούριος έμφανίστηκε κρατώντας τά όπλα του.

Και ή Παναγία του έδωσε έντολή νά χτυπήσει τόν «έχθρο του Υιού της». Τόν Ίουλιανό. Έκθαμβος ο Μέγας Βασίλειος, έξιστόρησε στον κόσμο τά καθέκαστα και σύσσωμοι πήγαν στό ναό του Αγίου Μερκουρίου, στην πόλη, από τόν οποίο έλειπαν και τό λείψανο και τά όπλα!

Όμως υπήρξε και τρίτο θαύμα. Γιατί την ίδια ακριβώς μέρα, ο Ίουλιανός χτυπήθηκε! Έστρεψε μάλιστα τά μάτια του στον ούρανό -λίγο πριν ξεψυχήσει- και φώναξε:

— «Νενίκηκάς με Ναζωραΐε». Μέ νίκησες Χριστέ...

Η πόλη σώθηκε. Οί Χριστιανοί δοξολό-

γησαν τό Χριστό και την Παναγία. Ο επίσκοπος άρχισε νά τούς επιστρέφει τά χρυσαφικά. Όμως ο λαός πήρε μόνον τά άπαραίτητα και τ' άλλα τ' άφησε στον ποιμενάρχη του, νά τά διαθέσει σέ φτωχούς. Κι εκείνος έφτιαξε νοσοκομεία, γηροκομεία, όρφανοτροφεία, καθετί πού μπορούσε νά απαλύνει τόν ανθρώπινο πόνο...

Η παράδοση πάλι, «θέλει» τόν Άγιο νά άπαντάει στις άπειλές του αυτοκράτορα, ως εξής:

— «Τό χρυσάφι, άρχοντα, είναι για τούς φτωχούς και δέν στό δίνω. Κι εγώ δέν έχω τίποτα, εκτός από τό ράσο πού φορώ».

— Θα σέ άλυσοδέσω και θά σέ έξορίσω από την πατρίδα σου, φωνάζει ο Ίουλιανός.

— «Πατρίδα μου είναι ο ούρανος», αποκρίνεται ο Βασίλειος.

— Θα σέ θανατώσω.

— «Καλύτερα. Γιατί θά μέ στείλεις πιό γρήγορα εκεί», τόν άποστομώνει ο «ούρανοφάντωρ». Κι άκόμη, ή παράδοση «λέει» πώς ο επίσκοπος επέστρεψε τά χρυσαφικά μέσα σέ μικρά ψωμιά, για νά μήν άρχίσουν νά τσακώνονται οί άνθρωποι, ποιό είναι του καθενός. Κι ό,τι άπ' αυτά τά ψωμιά, καθιερώθηκε ή βασιλόπιτα και τό χρυσό φλουρί. Πού όποιος τό πάρει, κερδίζει ουσιαστικά την άπλόχερη εύλογία του «θησαυρού» της Ορθοδοξίας μας...

Άγιου Πρόκλου Πατριάρχου Κων/λεως:

Λόγος στήν Βάπτιση τοῦ Κυρίου

Η σημερινή γιορτή αποκαλύπτει μεγαλύτερα θαύματα από εκείνη της Χριστουγεννιάτικης νυχτιάς. Στήν γιορτή της θείας Γέννησης ο Θεός φάνηκε βρέφος μικρό, νιογέννητο, δείχνοντας έτσι τη δική μας νηπιότητα. Σήμερα όμως τον βλέπουμε τέλειο άνθρωπο, τέλειο Υιό, από τέλειο Πατέρα γεννημένον. Εκεί φανέρωσε τό θείο βρέφος τό άστέρι πού άνέτειλε από τήν άνατολή, και έδώ όμολογει γι' Αυτόν από τόν ούρανό ο Θεός Πατέρας, από τόν Όποιον γεννήθηκε πρό τών αιώνων. Εκεί Του πρόσφεραν -ώσαν σε βασιλιά- δώρα οί Μάγοι, πού πεζοπόρησαν από τήν άνατολή. Έδώ άγγελιοι από τόν ούρανό φερμένοι Του πρόσφεραν τή διακονία πού πρέπει μόνο σε Θεό. Εκεί τυλίχτηκε μέσα στα σπάργανα και έδώ λύνει μέ τό βάπτισμα τίς σειρές τών παραπτωμάτων και τά δεσμά της άμαρτίας μας.

Έλάτε λοιπόν να ιδείτε παράδοξα θαύματα. ΟΉλιος της δικαιοσύνης λούζεται στού Ιορδάνη τά νερά. Η φωτιά βουτάει και σμίγει μέ τά νερά. Και ο Θεός απ' άνθρωπο αγιάζεται.

Σήμερα ολόκληρη ή κτίση βροντοφωνάζει και άνυμνεί: «Ευλόγημένος να 'σαι Σύ πού έρχεσαι στ' όνομα του Κυρίου!!» Σύ πού έρχεσαι διά της Προνοίας Σου μέσα απ' όλα τά κτίσματα Σου. Σύ πού συντηρείς τό ύψος του στερεώματος και έντεχνα οδηγείς σαν ήμερο άλογο μέ χαλινάρι τήν τροχιά του Ήλιου. Σύ πού βάζεις σε τάξη χωρίς διόλου ν' ανακατεύονται τά πλήθη τών αστέρων και μās κερνάς πλούσια άγέρα για να αναπνέουμε άσταμάτητα ζωή. Σύ πού ζεσταίνεις και ζωογονείς τή μάννα γη ώστε να μās χαρίζει τούς καρπούς της ολόχρονης. Σύ πού δαμάζεις και σταματάς τήν πολυκύμαντη θάλασσα ζώνοντάς τήν ολοτρόγυρα μ' ένα μικρούτσικο χαλινάρι από άμμοχάλικο. Σύ πού

σπρώχνεις τά νερά από της γης τά σπλάχνα και φτιάχνεις τίς πηγές. Σύ πού καθοδηγείς τίς ποταμίσιες όχθες να πορεύονται χωρίς χαμό και περιπλάνηση ως τή θάλασσα.

Έλάτε να δείτε πρωτόγνωρο κατακλυσμό, πολύ μεγαλύτερο και δυνατότερο απ' εκείνον πού γίνηκε τήν εποχή του Νώε. Εκεί τό νερό έπνιξε τούς ανθρώπους και έδώ τό νερό του βαπτίσματος, κείνους πού είχαν πεθάνει πνευματικά ξαναζωντάνεψε, μέ τή δύναμη του Θεού πού σήμερα βαπτίστηκε. Εκεί ο Νώε έφτιαξε κιβωτό στέρεα από ξύλα και έδώ ο Χριστός ο νοητός Νώε, προσέλαβε από τήν άφθορο παρθένο Μαρία τήν κιβωτό του σώματος. Εκεί ο Νώε άλειψε τήν κιβωτό έξωτερικά μέ άσφαλο πίσσα. Έδώ ο Χριστός δυνάμωσε και περιφρούρησε τήν κιβωτό του σώματος μέ τό χρίσμα της πίστewς. Εκεί περισσότερα πού βάσταζε κλαδί έληας προμήνυσε τήν ευωδιά του Δεσπότου Χριστού. Έδώ τό Πνεύμα τό Άγιον μέ τή μορφή ολόασπρης περισσότερας παρουσιάστηκε και σ' όλους φανέρωσε τόν ελεήμονα Κύριο.

Άλλά μέ καταπλήττει ή υπερβολική ταπεινώση του Κυρίου. Γιατί δεν άρκέστηκε, Αύτός ο γεννημένος τέλειος Υιός από τέλειο Πατέρα, να γεννηθή και επί γης τέλειο βρέφος από τά σπλάχνα μιās γυναίκας. Δεν άρκέστηκε Εκείνος πού είναι σύνθρονος μέ τόν Θεό Πατέρα να λάβει τή μορφή του δούλου αλλά και σαν τόν τελευταίο άμαρτωλό προσέρχεται να βαπτισθεί.

Άλλά άς μή γίνει ή κοινή για όλους τούς ανθρώπους ευεργεσία σκάνδαλο γι' αυτούς πού τούτη τήν ώρα μέ άκούνε. Γιατί βαπτίζεται ο Δεσπότης πάντων Χριστός όχι γιατί έχει ανάγκη από ψυχικό καθαρισμό, αλλά για να οικονομήσει μέ δυό τρόπους τό συμφέρον τών ψυχών μας, ώστε και μέ τό νερό να μās δωρήσει τήν άγιαστική χάρη και να προτρέψει τόν καθένα μας να βαπτιστεί.

Καθώς μās λέει ο ίερός Ευαγγελιστής, ήρθε ο Ήσους από τή Γαλιλαία στον Ιορδάνη όπου βρισκόταν ο

Ίωάννης για να βαπτιστεί απ' αυτόν. Τό τί συνέβηκε τότε αδερφοί μου δεν μπορεί να τό χωρέσει νους ανθρώπινος. Γιατί ξεπερνάνε κάθε θέαμα και άκουσμα όσα συνέβηκαν εκεί. Τρέμει ο νους. Χάνεται ή λαλιά μή τολμώντας να έξιστορήσει τά άνέκφραστα. Γι' αυτό λοιπόν και όταν είδε ο Ίωάννης τόν Δεσπότη μας Χριστό να τόν πλησιάζει, μέ πολύ καρδιοχτύπι, πέφτοντας και άγκαλιάζοντας τά πόδια Του του είπε παρακλητικά:

— Γιατί βιάζει έμένα τόν άδύνατο άνθρωπο ο Παντοδύναμος Θεός μου να κάνω κάτι πού ξεπερνάει τίς δυνάμεις μου; Δεν είμαι εγώ σε θέση να επιχειρήσω κάτι τέτοιο. Πώς να τολμήσω να Σέ βαπτίσω; Πότε συνέβηκε να καθαριστεί ή φωτιά από τό ξερό χορτάρι; Πότε έπλυνε ή λάσπη τήν πηγή; Πώς να βαπτίσω Έσένα τόν Κριτή της οικουμένης εγώ ο ύπεύθυνος για τόσες άμαρτίες; Πώς να Σέ βαπτίσω Δέσποτά μου; Δεν βλέπω άμαρτία πάνω Σου. Δεν έχεις πέσει θύμα της κατάρας του προπάτορα Άδάμ. Δεν έχεις καθόλου λερωθεί από τήν άμαρτία. Γιατί αν και εκκλινες ούρανούς και κατέβηκες, τίποτα από τά θελήματα του Θεού Πατέρα δεν παρέβηκες. Τι κάνεις Δέσποτά μου; Γιατί μ' αναγκάζεις να κάνω κάτι πού ξεπερνάει τίς δυνάμεις μου; Ποτέ και τίποτα δεν τόλμησα να κάνω απ' όλα όσα παροργίζουν τήν αγαθωσύνη Σου. Σάν δουλικό πιστό γεμάτο άγάπη και σεβασμό για τόν άφέντη του πρότρεξα και έμήνυσα στον κόσμο τήν παρουσία Σου. Ένώ βρισκόμουν άκόμη μέσ' στήν κοιλιά της μάννας μου, δανείστηκα τήν γλώσσα της και Θεό του κόσμου Σέ έκήρυξα. Όλους τούς προετοίμασα να Σέ δεχθούν, να Σ' απαντήσουν. Πές μου λοιπόν Κυρίε μου, πώς θ' άνεχθεί να δει ο ήλιος τόν Παντοκράτορα Θεό έτσι να έξευτελίζεται από τήν τόλμη ενός δούλου Του και δεν θά ρίξει καυτερές φωτοβολίδες να μέ κατακάψει, όπως έκανε εκείνους τούς καιρούς τούς άσωτους Σοδομίτες; Πώς θά άντέξει ή γη να δει Εκείνον πού αγιάζει τούς άγγέλους, άπέριττα να βαπτίζεται από χέρι ανθρώπου άμαρτωλού και δεν θ' ανοίξει τά σπλάχνα της για να μέ καταπιεί, όπως έκανε τόν Άβειρών και

τόν Δαθάν; Πώς νά βαπτίσω Δέσποτά μου Έσένα πού δέν μολύνθηκες από τής φυσικής γέννησης τό λέρωμα; «Εξ άσπόρου γαστρός, άσπορος προήλθε καρπός». Πώς λοιπόν εγώ ό χλιολερωμένος από τήν άμαρτία άνθρωπος νά άγνίσω τόν Θεό; Θεό άναμάρτητο; Έγώ έχω άνάγκη νά βαπτιστώ από Σένα και Σύ έρχεσαι σέ μένα; Μ' έστειλες νά βαπτίζω, Κύριέ μου, και δέν παράκουσα τήν έντολή Σου. Πρότρεπα όλους πρós τό βάπτισμα και τούς έλεγα: «Ομολογήστε ένώπιον του Κυρίου τίς άμαρτίες σας, γιατί Αυτός είναι ό μόνος άγαθός. Αυτός πού έρχεται πίσω μου δέν είναι βλοσυρός και άυστηρός. Είναι άγαθός και Υιός Πατέρα Άγαθού. Δέν φέρεται για λίγο μονάχα μ' άγαθωσύνη και ύστερα νά αλλάξει διάθεση για τόν άμαρτωλό άνθρωπο, αλλά τό έλεός Του μένει εις τόν αιώνα. Και επειδή τό έλεός Του είναι άμέτρητο γι' αυτό και οι ούράνιες δυνάμεις άνυμνώντας Του έλεγαν:

«Ευλόγημένος Σύ πού έρχεσαι σ' όνομα του Κυρίου». Ο Κύριος και ό Θεός μας μάς φανερώθηκε. Μάς φανερώθηκε ό Ήλιος τής δικαιοσύνης και διέλυσε τό σκοτάδι τής άγνοιας πού μάς περιέλουζε. Μάς φανερώθηκε ό ούράνιος Τσοπάνης και έδιωξε από τό κοπάδι των παιδιών Του τούς λύκους του διαβόλου. Μάς φανερώθηκε ό Μονογενής Υιός του Πατρός και χάρισε μέ τό βάπτισμα τήν υιοθεσία στους πιστούς. Μάς φανερώθηκε ή ζωή όλόκληρου του κόσμου και μέ τό θάνατό Του θανάτωσε τόν θάνατο ως άθάνατος και άξίωσε νά ζήσουν ζωή άθάνατη, εκείνοι πού είχαν πέσει στή φθορά και στό θάνατο.

Αλλά ένώ είνονταν όλα αυτά, ό Θεός Πατέρας αγαλλόμενος μέ τήν ύπερβολική ταπεινώση του Υιού, άνοίγει διάπλατα τίς πύλες του ούρανού και μέ βροντερή φωνή ξεχειλισμένη από αισθήματα πού πλημμυρίζουνε μία πατρική καρδιά, ανακράζει: «Αυτός είναι ό Υιός μου ό αγαπητός».

Και για νά μήν μερδευτεί ό νοός όσων ακούγανε όλα τούτα -άν είναι δηλαδή Υιός ό Βαπτιστής ή ό Χριστός- έρχεται τό Άγιον Πνεύμα, σάν άσπρο περιστέρι και δείχνει Έκείνον πού βαπτίζόταν και πού ό Θεός Πατέρας τόν μαρτυρούσε στους ανθρώπους σάν μονογενή Υιό Του.

Σ' Αυτόν πρέπει ή δόξα, τό κράτος, ή τιμή και ή προσκύνηση σήμερα και πάντοτε και εις τούς αιώνες των αιώνων. Αμήν

Ίωάννη Φουντούλη:

Η διαφορά μικρού και μεγάλου αγιασμού

Ο «μέγας αγιασμός» είναι ό αγιασμός των Θεοφανείων, πού τελείται μία φορά τό χρόνο κατά τήν ήμέρα των Θεοφανείων ή, κατά τή νεωτέρα τάξη, δύο, τήν παραμονή και τήν ήμέρα τής έορτής, και «μικρός αγιασμός» είναι ό συνήθης αγιασμός, πού τελείται κατά τίς νεομηνίες ή και σέ κάθε άλλη περίπτωση. Κακώς μερικές φορές χρησιμοποιείται ό όρος «μικρός αγιασμός» για τή δήλωση του αγιασμού τής παραμονής, πού δέν είναι άλλο παρά ό μέγας αγιασμός των Θεοφανείων, πού ή τέλεσή του, για πρακτικούς λόγους, επικράτησε νά γίνεται δύο φορές.

Άν ανατρέξουμε στα κείμενα των άκολουθιών των δύο αγιασμών και στίς τυπικές διατάξεις πού τίς συνοδεύουν, θά παρατηρήσουμε ότι ή όμοιότητά τους είναι έμφανής, άφου και στίς δύο περιπτώσεις γίνεται αγιασμός ύδατος και άφου μάλιστα από τήν ιστορία τής λατρείας μάς είναι γνωστό ότι ό αγιασμός των Θεοφανείων έπηρέασε μορφολογικά τήν άκολουθία του μικρού αγιασμού. Η πρώτη έχει έντονο δεσποτικό χαρακτήρα, άφου γίνεται εις άνάμνησιν του βαπτίσματος του Κυρίου, ένώ ή δευτέρα θεομητορικό, όπως φαίνεται κυρίως από τήν ύμνογραφία της, πού τής δίνει τή μορφή παρακλήσεως στή Θεοτόκο ή συνοπτικού θεομητορικού όρθρου. Στα ειρηνικά και των δύο ζητείται νά αγιαστούν τά ύδατα διά τής έπιφοιτήσεως του Άγίου Πνεύματος και νά άποκτήσουν δύναμη καθαρτική, ιαματική, άποτρεπτική των έπιβουλών των έναντίων δυνάμεων, φωτιστική.

Στίς καθαγιαστικές πάλι ευχές, στον μεγάλο αγιασμό ζητείται νά γίνει τό ύδωρ «άφθαρσίας πηγής, αγιασμού δώρον, άμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων άλεξιτήριον, δάιμοσιν όλέθριον, ταίς έναντίαις δυνάμεσιν άπρόσιτον, άγγελικής ισχύος πεπληρωμένον, ίνα, πάντες οι άρνώμενοι και μεταλαμβάνοντες, έχοιεν αυτό πρós καθαρισμόν ψυχών και σωμάτων, πρós ιατρειάν παθών, πρós αγιασμόν οίκων, πρós πᾶσαν ώφέλειαν έπιτήδειον». Κατά τίς καθαγιαστικές ευχές του μεγάλου αγιασμού, ή χάρη του Θεού διά τής μεταλήψεως και του ραντισμού μέ τό καθαγιασμένο νερό χορηγεί τήν ευλογία, πού «άποσμήχει» τούς «ρύπους των παθών» και θεραπεύει τίς ασθένειες και «τάς νόσους ψυχής τε και σώματος».

Παρά τά άνωτέρω κοινά σημεία, είναι εύκολο νά διακρίνει κανείς ότι ή έμφαση στό μικρό αγιασμό δίδεται περισσότερο στήν ίαση των σωματικών και ψυχικών άσθενειών, ένώ στον

μεγάλο αγιασμό τό άνωτέρω αίτημα έντάσσεται, μαζί μέ άλλα παρόμοια, στό κυριαρχούν θέμα τής ευλογίας τής φύσεως των ύδάτων διά του βαπτίσματος του Κυρίου. Ο αγιασμός των ύδάτων των Θεοφανείων είναι πραγματικό «γεγονός» για τή ζωή τής Έκκλησίας, άνάμνηση και πραγματική λειτουργική παρουσία του σωτηριώδους γεγονότος του βαπτίσματος του Κυρίου μέ όλο τό βάρος των συνεπειών του στή ζωή του καθενός πιστού χωριστά και του όλου σώματος τής εκκλησίας. Είναι δέ γνωστό ότι ό αγιασμός του ύδατος κατά τά Θεοφάνεια ήταν άκριβώς ό καθαγιασμός του ύδατος του άγιου βαπτίσματος, στό όποιο έβαπτιζέτο πρώτα ό σταυρός, σέ άναπαράσταση τής βαπτίσεως του Κυρίου, και στή συνέχεια, άφου άντλούσαν οι πιστοί για πόση και ευλογία, βαπτίζονταν σ' αυτό οι κατηχούμενοι. Μ' άλλα λόγια, τό αγιασμένο νερό του μεγάλου αγιασμού είναι αυτό τό «είδος», κατά τή δογματική όρολογία, του μυστηρίου του βαπτίσματος, του δευτέρου, μετά τή θεία ευχαριστία, μεγάλου μυστηρίου τής Έκκλησίας. Γι' αυτό και άποδίδεται μεγάλη τιμή σ' αυτό, τό «σωτήριον ύδωρ», όπως τό όνομάζει ό άγιος Κύριλλος Ίεροσολύμων. Και δέν είναι βέβαια όρθό ή πόση του νά συγκρίνεται πρós τή θεία κοινωνία, τήν μετάληψη δηλαδή του σώματος και του αίματος του Κυρίου, όπως ή λαϊκή ευσέβεια τείνει νά πιστεύει, αλλά όπωσδήποτε είναι τό δεύτερο μετά από αυτή ιερώτατο μυστηριακό είδος, τό καθαγιασμένο μέ τήν έπίκληση του άγιου Πνεύματος νερό του άγιου βαπτίσματος.

Αυτό άκριβώς μπορούμε νά συναγάγουμε και από τίς τυπικές διατάξεις πού συνοδεύουν τίς άκολουθίες αυτές και καθορίζουν τό χρόνο τής τελέσεως και τής πόσεως των δύο αυτών αγιασμών. Ο μικρός αγιασμός τελείται μετά τό πέρας τής θείας λειτουργίας και τή διανομή και βρώση του αντιδώρου τής ευχαριστιακής νηστείας. Ο μέγας αγιασμός τελείται και πίνεται μετά τήν όπισθάμβωνο ευχή και πρό τής διανομής και τής βρώσεως του αντιδώρου, πρό τής καταλύσεως δηλαδή τής ευχαριστιακής νηστείας.

Πάντως, παρά τίς όμοιότητες των δύο αγιασμών, ή ύπεροχή του αγιασμού των Θεοφανείων έναντι του αγιασμού των νεομηνιών είναι έμφανής, τόσο ώστε νά δικαιολογείται ό παραδοσιακός χαρακτηρισμός του μέν πρώτου ως «μεγάλου», του δέ δευτέρου ως «μικρού» αγιασμού.

Έπικαιρο διήγημα (απόσπασμα)
του Γρηγόρη Σταγέα

Τό πέρασμα

Ανακατωσούρα στο παζάρι. Παραμονή Χριστουγέννων, βλέπεις. Πολύς κόσμος. Οί μικροπωλητές διαλαλούν τά έμπορεύματά τους και, φωνές από δώ, φωνές από κεί ανταμώνουν και φτιάχνουν μία πελώρια άνθρωπομουρούρα.

Ό μπαρμπα-Στάικος μέ τό γιό του,τόν Κώστα, αφού πούλησαν τά τέσσερα φορτώματα ξύλα και μέ λίγα χρηματάκια πού είχαν από οικονομίες, ψώνισαν τ' απαραίτητα για τήν αύριανή, τή μεγάλη μέρα τής Γέννησης του Κυρίου, ψώνισαν και τά δώρα για τή μάνα και τήν αδερφή, καβαλίκεψαν τ' άλογα και κίνησαν για τό κονάκι.

Σέ λίγο αφήνουν πίσω τά τελευταία σπίτια τής Καστρόπολης και δέν άργοϋν νά φτάσουν στην ποταμιά. Ό οϋρανός, όμως, τώρα, έχει νταβανιαστεί μέ πυκνά, μαϋρα σύνεφα. Σκοτείνιασε ό τόπος. Κούφια, πνιχτά μπουμπουνητά φάνουν πίσω άπ' τόν Κόζιακα. Δϋό τρεΐς πελώριες σπαθωτές άστραπές κι άμέσως χοντρές σταγόνες. Άραιές στην άρχή, πυκνότερες σέ λίγο, πίο πυκνές μετά για νά καταλήξουν σωστός καταρράκτης νά καταρακλα άπ' τά ύψη.

— Χαλασμός, πατέρα!...

— Τί κακό είναι τούτο! Άς βιαστοϋμε.

Και μέ χουγιάσματα και χτυπιές στά καπούλια, τ' άλογα άρχίζουν νά τριποδίζουν. Τό τριπόδισμα γρηγορεύει και σέ λίγο μετατρέπεται σέ καλπασμό.

Τέσσερα άτια, λοιπόν, καλπάζουν μέσ στην ποταμιά, οί όπλές χώνονται στή μαλακή άμμο, άλλοτε στά χαλίκια και, συχνά, σέ κροκάλες, τίς αναποδογυρίζουν, τίς εκσφεντονίζουν μακριά, μέ τή βροχή όλοένα νά πέφτει δαρτά, νά σου κόφτει τήν άνάσα. Και οί άστραπές φιδωτές ή άκανόνιστες τεθλασμένες, σέ μακρινές λάμπεις κι αναλαμπές ή σέ πύρινες κονταριές κι από κοντά πανωτά μπουμπουνητά κι αιφνιδιαστικές έκκωφαντικές έκρήξεις.

Ό Κώστας έχει δεμένο άπ' τά πίσω κοτσάκια του σαμαριού τό καπίστρι του ενός άλλου και τό σέρνει μαζί του, τό άλλο, κατά τόν ίδιο τρόπο, άκολουθεί τόν πατέρα του.

Καλά Χριστούγεννα

— Πατέρα!... ή φωνή σκορπιέται μέσ στό χαλασμό.

— Πατέρα!... κραυγάζει πίο δυνατά ό νέος και χτυπά βάρβαρα τούς αναβατήρες στά πλευρά του ζώου.

Τρέχει εκείνο, βάζει όλη τή δύναμή του, βάζει όλη τήν ψυχή του, πάει νά ξεπεράσει τόν άγέρα, πλησιάζει.

— Πατέρα!...

— Ναι, σ' άκούω!...

— Πάμε άπ' τό πέρασμα του Βάρδα. Τό γιο-

φύρι είναι μακριά, πού νά βγοϋμε μέ τέτοιο χαλασμό! και συνεχίζοντας τόν τρελό καλπασμό ξεπερνά τόν πατέρα του και φεύγει μπροστά.

— Μή!... είναι επικίνδυνο τό πέρασμα!... Μή!... ή φωνή λιώνει μέσ στό νερό τής βροχής κι ό Κώστας είναι, ήδη, μακριά.

Μπροστά τους είναι τό πέρασμα. Έδω άπλώνεται ίσαμε πεντακόσια μέτρα τό άνοιγμα. Όσο νά 'ναι, τό νερό μοιράζεται σ' αύτήν τήν έκταση, γίνεται πίο ρηχό. Όταν

δέν έχει κατεβασιά τό ποτάμι, περνούν εύκολα άνθρωποι καί ζώα. Όταν, όμως, χτυπά νεροποντή, τότε φουσκώνει, πλημμυρίζει, ή στάθμη του νερού ανεβαίνει καί δυσκολεύουν κάπως τά πράγματα. Ώστόσο μέ λίγη προσοχή καί κάποια προσπάθεια περνάς. Μ' αυτή τήν προοπτική βρίσκονται αυτή τή στιγμή πατέρας καί γιός εδώ.

Ή βροχή, οί βροντές, οί άστραπές συνεχίζονται μέ τήν ίδια ένταση.

Πηδούν άπ' τά ζώα.

— Έλα, πατέρα, μή χασομεράμε.

— Ναι, όσο μπορούμε πίο γρήγορα, αλλά πρόσεξε τί θά κάνουμε...

Τού έξηγει κι ένεργούν γρήγορα:

Δένουν γερά τό καπίστρι του κάθε άλογου στά κοτσάκια του σαμαριού του ζώου πού προηγείται. Βάζουν τή φοράδα μπροστά, στή μέση τά δύο μεγαλύτερα στήν ήλικία καί στό τέλος τόν Ψαρή, νέο καί ρωμαλέο άτι. Στο πρώτο ανεβαίνει ό μπαρμπα-Στάικος, στό τελευταίο ό Κώστας.

Ή βροχή τούς δέρνει άγρια, οί άστραπές καί οί βροντές, εκεί, άπανωτές. Χαλασμός.

Απαλά χτυπά μέ τήν παλάμη τό λαϊμό τής φοράδας ό πατέρας, τραβά τό χαλινάρι δεξιά μιά δυό φορές, εκείνη αντιστέκεται άτονα, μετά γυρίζει κι άποφασιστικά μπαίνει στό ποτάμι. Πίσω της τ' άλλα τρία. Τό νερό σιγά σιγά ανεβαίνει, φτάνει στά γόνατα καί μένει εκεί. Είναι θολό, παφλάζει κι

άγριεύει, αλλά ή στάθμη παραμένει σταθερή. Ή βροχή μέ άμείωτη ένταση άνταμώνει μέ τό νερό πού κυλάει, γίνεται ένα, τό αυγαταίνει.

Προχωρούν... προχωρούν... Θα είχαν διανύσει τό μεγαλύτερο μέρος τής διαδρομής τους, όταν, ξαφνικά, ή φοράδα βυθίζεται ίσαμε τό σαμάρι στό νερό.

— Πρόσεχε, Κώστα, εδώ βαθιναί!...

— Προχώρα, πατέρα! Μή φοβάσαι!...

Τό νερό γίνεται όρμητικότερο. Καί τά τέσσερα ζώα, τώρα, είναι στά βαθιά. Τό νερό πιέζει μέ τιτανική όρμη, εκείνα, όμως αντιστέκονται, άγωνίζονται γενναία, κρατούν.

Ένας κουφαλωτός κορμός άρμενίζει γοργά καταπάνω τους, νά φυλαχτούν δέ γίνεται, αφήνονται στήν τύχη, ό κορμός πλησιάζει μέ γρήγορα άνεβοκατεβάσματα, χτυπάει στήν κοιλιά τό τρίτο άλογο, εκείνο βγάξει βογγητό, ό Ψαρής ξαφνιάζεται, τό μάτι του γυαλίζει, κοντοστέκεται, πάει νά όπισθοχωρήσει, τό χαλινάρι τεντώνεται τεντώνεται... χράτσ! κόβεται, τό όρμητικό κύμα αναποδογυρίζει τό άτι καί, καθαλάρης κι άλογο, παρασέρνονται μέ ταχύτητα καί φεύγουν άνεβοκατεβαίνοντας στά θολά νερά.

Μιά κραυγή κι ένα «πατέρα!...» πού πέταξε ό Κώστας, χώνεψαν μέσ στήν κοσμοχαλασιά.

— Κρατήσου, παιδί μου!... σπαράζει ό πα-

τέρας, αλλά κι αυτή ή κραυγή πνίγεται μέσ στά νερά.

Κοντεύουν μεσάνυχτα. Ή βροχή γύρισε σέ χιόνι. Πάνω δώ στον Κόζιακα, στό κονάκι του μπαρμπα-Στάικου, όλα είναι κάτασπρα. Μέσα, όμως, στήν πυργωτή καλύβα ή άτμόσφαιρα είναι βαριά. Ή μάνα καί ή άδερφή χτυπιούνται καί ξεμαλλιάζονται, μοιρολογούν καί κλαίνε τόν άγαπημένο τους πού δέ γύρισε. Ό πατέρας μέ κυρτωμένους ώμους, μαζεμένος σωρό στό παραγώνι, έχει καρφωμένο τό βλέμμα του στό κούτσουρο πού σιγοκαίει στό φαρδύ τζάκι.

Άξαφνα ή πόρτα άνοίγει. Τό μοιρολόγι κόβεται μαχαίρι. Ό πατέρας όρθώνεται. Μένουν εκεί όλοι άκίνητοι, για κάποιες έλάχιστες στιγμές, μέ όρθάνοιχτα μάτια. Μειμιάς τά πρόσωπα άστράφτουν, γιομίζουν ζωή. Τέσσερις άγκαλιές άνοίγουν καί τέσσερα κορμιά γίνονται ένα.

Έκείνη τή στιγμή, κάπου μακριά, άκούγονται καμπάνες. Άντιλαλούν οί ράχες, οί ρεματιές, τά έλατα άπ' τή χαρμόσυνη είδηση. Όλη ή πλάση γιομίζει άγγελικές μελωδίες. Μέσ στό πυκνό χιόνι ένα πελώριο άστέρι κάνει τόν τόπο νά φεγγοβολά.

Ή χαρά γεννήθηκε άπόψε σέ τούτο τό πυργωτό καλύβι, ό Χριστός γεννήθηκε άπόψε εδώ, ή μαγική νύχτα προχωρεί καί τό χιόνι πυκνότερο, τώρα, πέφτει πέφτει...

Γ. Μέγα: Έλληνικά έορταί καί έθιμα

Προετοιμασίες Χριστουγέννων

Οί κύριες προετοιμασίες τής παραμονής άφορούν στήν τράπεζα καί τό δείπνο των Χριστουγέννων.

Έπειτα από νηστεία τόσων ήμερών είναι εύνόητη ή άνυπομονησία του κόσμου, ιδιαίτερα των παιδιών, όταν πλησιάζει ή μεγάλη αυτή μέρα. Τότε θά σφάξουν τό γουρούνι, πού κάθε χωρική οικογένεια τρέφει από μήνες. Ή σφαγή γίνεται μέ όρισμένη έθιμοτυπία. Φαίνεται ότι ή χοιροφαγία άποτελεί παλαιό έθιμο. Τό χοιρινό, λοιπόν, κρέας είναι ή βάση των Χριστουγεννιάτικων φαγητών, άν καί σέ μερικές περιοχές τήν πρώτη μέρα τρώνε κότα, τό δέ γουρούνι τή δεύτερη. Ίδιαίτερα στή Βόρεια Ελλάδα τό λάχανο, παρασκευασμένο στήν άλμη, τήν άρμήρα, είναι αυτό πού συνήθως συνοδεύει τό χοιρινό. Πρέπει νά έπισημάνουμε τό γεγονός ότι τό λάχανο κατά τήν αρχαιότητα χρησιμοποιείτο ως σπουδαίο θεραπευτικό μέσον.

Για τήν τράπεζα των Χριστουγέννων κάθε νοικοκυρά ζυμώνει τά λεγόμενα «χρι-

στόψωμα» ή τίς κουλούρες των Χριστουγέννων. Τά Χριστόψωμα έχουν ειδικά σχήματα καί στολιδία από ζυμάρι, άνάλογα μέ τόν τρόπο πού ζει ή οικογένεια. Π.χ. στό Δρυμό, χωριό τής Μακεδονίας, στήν πίττα μιάς γεωργικής οικογένειας σχεδιάζονται μέ ζυμάρι τό άλέτρι μέ τά βόδια, ή στάβα, δηλαδή τά δεμάτια των δημητριακών, τό βαρέλι του κρασιού καί τό σπίτι. Όμοίως ή πίττα μιάς ποιμενικής οικογένειας στολίζεται μέ άρ-

νάκια, μέ κατσικάκια καί μέ τό μαντρί. Πλάθουν καί κουλούρια «για τό καλό των βοδιών, των προβάτων, των όρνίθων», στά όποια δίνουν ιδιαίτερο σχήμα. Π.χ. στήν περιοχή τής Κοζάνης τό κουλούρι του χωραφιού καί των προβάτων έχει σχήμα ζυγού καί τό κρατούν στό σπίτι όλη τή χρονιά, σάν φυλαχτό, κρεμασμένο στό καρφί. Τίς κουλούρες των ζώων τίς θρυμματίζουν καί μέ λιγάκι άλάτι δίνουν τά θρύμματα νά τά φάνε τά ζώα, για νά είναι καλά.

Ἡ εἰκόνα τῆς Γεννήσεως

Σύμφωνα μέ ὅσα διηγῆται ὁ Εὐαγγελιστής Λουκάς, ἡ Παναγία, ὅταν βρέθηκε μαζί μέ τόν Ἰωσήφ στή Βηθλεέμ γιά τήν ἀπογραφή, «ἔτεκε τόν υἱόν αὐτῆς τόν πρωτότοκον, καί ἐσπαργάνωσεν αὐτόν καί ἀνέκλινεν αὐτόν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι». Ἡ φάτνη εἰκονίζεται στήν εἰκόνα μας μέσα σέ σκοτεινό σπήλαιο. Ὁ ὀρθόδοξος ἀγιογράφος εἰκονίζει τό σπήλαιο σκοτεινό, γιά νά συμβολίσει μέ τό μαῦρο χρώμα τόν κόσμο, πού ἦταν σκοτισμένος ἀπό τήν ἀμαρτία καί στόν ὅποιο ἔλαμπε τώρα τό φῶς τοῦ Χριστοῦ. Μέσα στή φάτνη ἀνακλίνεται τό θεῖο Βρέφος σπαργανωμένο μέ τήν ἀκτίνα τοῦ ἀστρου πού πέφτει πάνω του. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Οὐσπένσκη, «σπήλαιο, φάτνη, σπάργανα εἶναι δείγματα τῆς κένωσης τῆς θεότητος, τῆς συγκατάβασῆς τῆς, τῆς ἄκρας ταπεινώσεως Ἐκείνου, ὁ Ὅποιος, ἀόρατος στή θεία Του φύση, γίνεται ὀρατός ἐν σαρκί γιά χάρη τοῦ ἀνθρώπου, προδηλώνοντας ἔτσι τό θάνατο καί τήν Ταφή Του, τόν τάφο καί τά σάβανα».

Μέσα στό σπήλαιο, πίσω ἀπό τή φάτνη, ζωγραφίζονται ἕνα βόδι κι ἕνας ὄνος. Ὁ ἀγιογράφος ἐμπνέεται ἀπό τήν προφητεία τοῦ Ἡσαΐα πού, μιλώντας ἀπό μέρους τοῦ Θεοῦ, λέει: «Ἔγνω βοῦς τόν κτησάμενον καί ὄνος τήν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Ἰσραήλ δέ με οὐκ ἔγνω καί ὁ λαός μου οὐ συνήκεν» (Ἠσ. 1, 3). Δηλαδή τό βόδι γνωρίζει τόν κτήτορά του καί ὁ ὄνος τή φάτνη τοῦ κυρίου του. Οἱ Ἰσραηλίτες ὅμως δέ γνωρίζουν ἔμένα τό Θεοῦ καί ὁ λαός δέ μέ καταλαβαίνει. Ἡ εἰκόνα μέ τό νά ἔχει τά ζῶα σέ τέτοια κεντρική θέση, μάς καλεῖ νά ἀποφύγουμε τό ἀμάρτημα τών Ἑβραίων.

Ἐκτός ἀπό τίς ἀγγελικές καί ἀνθρώπινες μορφές, ἡ εἰκόνα μας ἔχει ἀντιπροσώπους ἀπό τό φυτικό καί ζωικό βασίλειο. Ὅλοι καί ὅλα πρέπει νά δείξουν τήν εὐχαριστία τους. Ἐμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ ἄνθρωποι προσφέρουμε ὡς δῶρο στό νεογέννητο Κύριο τήν Παρθένο, πού, ὅπως καί στόν Εὐαγγελισμό, συγκατατέθηκε γιά τή Γέννηση τοῦ Σωτήρος. Μέ τό νά προσφέρουμε αὐτήν ὡς δῶρο στό Χριστό, δεχόμεστε μέ τή συγκατάθεσή μας νά σωθοῦμε ἀπό τό γεννηθέντα Κύριο.

Ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ μορφή τῆς παράστασης πού διακρίνεται γιά τό μέγεθός της καί τήν κεντρική θέση πού κατέχει στήν εἰκόνα. Τή βλέπουμε ἔξω ἀπό τό σπήλαιο, στό πλάτωμα, γονατιστή μέ τά χέρια σταυρωμένα νά προσκυνᾷ τό Βρέφος. Σ' ἄλλες εἰκόνες ἡ Θεοτόκος εἶναι ξαπλωμένη μέ ἔκδηλη τήν κούραση στό πρόσωπό της καί σ' ἄλλες μισοκαθισμένη. «Ἡ στάση τῆς Παρθένου εἶναι πάντα πολύ σημαντική καί δεμένη μέ τά δογματικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς καί τοῦ τόπου, ὅπου ἔγινε ἡ εἰκόνα. Οἱ διαφορές πού παρουσιάζει κάθε φορά ὑποδηλώνουν τήν πρόθεση

νά ἐξαρθεῖ πότε ἡ θεότητα καί πότε ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ Κυρίου. Ἐτσι σέ ὀρισμένες παραστάσεις τῆς Γεννήσεως ἡ Παρθένο εἶναι μισοξαπλωμένη, μισοκαθισμένη, ἡ στάση της δηλαδή εἶναι ἀνάλαφρη γιά νά δειχτεῖ ἡ ἀπουσία τών πόνων καί συνεπῶς ἡ παρθενική γέννηση καί ἡ θεία καταγωγή τοῦ Παιδίου (ἐναντίον τῆς πλάνης τών Νεστοριανῶν). Ἀλλά στήν πλειονότητα τών παραστάσεων ἡ Παρθένο εἶναι ξαπλωμένη καί ἐκφράζει μέ τή στάση της μιά μεγάλη κόπωση καί ἀτονία» (Λ. Οὐσπένσκη).

Ἀπό τίς λοιπές μορφές τῆς παράστασης οἱ ἄγγελοι, οἱ ποιμένες καί οἱ Μάγοι εἰκονίζονται στό ἔπάνω μέρος τῆς εἰκόνας καί στό κάτω ὁ Ἰωσήφ μέ τό βοσκό καί τό λουτρό μέ τίς μαῖες. Ἐνας ἄγγελος, σύμφωνα μέ τήν εὐαγγελική διήγηση, εὐαγγελίζεται τή μεγάλη χαρά τῆς λυτρώσεως ἀναγγέλοντας στούς ποιμένες τό γεγονός τῆς Γεννήσεως καί ἄλλοι κοιτάζοντας τό ἄστρο δοξολογοῦν τόν «ἐν ὑψίστοις Θεόν». Χαριτωμένες οἱ μορφές τών δύο βοσκῶν, ἑνός πού ἐκστατικός δέχεται τό ἀγγελικό μήνυμα καί τοῦ ἄλλου πού καθιστός παίζει μέ τή φλογέρα του.

Στό ἔπάνω μέρος δεξιά ἀπό τό σπήλαιο, εἰκονίζονται οἱ τρεῖς Μάγοι ἔφιπποι. (Σέ μερικές εἰκόνες παριστάνονται πεζοί). Ὁδοιποροῦν μαζί μέ τό ἀστέρι πού τοὺς καθοδηγεῖ καί φέρνουν τά δῶρα τους στόν γεννηθέντα Κύριο. Ἀντιπροσωπεύουν κατά τά τροπάρια τῆς εορτῆς τοὺς εἰδωλολάτρεις πού θά ἀποτελέσουν τήν ἀπό τοὺς ἐθνικούς προερχόμενη Ἐκκλησία. Οἱ ποιμένες ἀντιπροσωπεύουν τό ἄλλο τμήμα, τό ἰουδαϊκό. Οἱ Μάγοι εἰκονίζονται μέ διαφορετική ἡλικία: νέος, μεσήλικας, γέροντας. Ὑπογραμμίζεται ἔτσι ἡ ἀλήθεια πώς ὁ Χριστός πού εἶναι «τό φῶς τό ἀληθινόν», φωτίζει τοὺς ἀνθρώπους ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ἡλικία τους καί τή θέση πού κατέχουν στήν κοινωνία.

Στό κάτω μέρος τῆς εἰκόνας, ἀριστερά, εἰκονίζεται ὁ Ἰωσήφ. Εἶναι σκεφτικός καί στηρίζει τό κεφάλι του μέ τό ἀριστερό του χέρι. «Ἐθεώρησε (τήν Παναγία) ἐγκύμονα, καί εἰς μέγιστον κατέπεσε κλύδωνα» (Πρόκλος Κων/πόλεως). Κοντά του βλέπουμε ἕνα βοσκό στηριγμένο στή γκλίτσα του. Ὁ Οὐσπένσκη βλέπει στό πρόσωπό του τό σατανά πού ρίχνει στήν ψυχή τοῦ δικαίου Ἰωσήφ τήν ἀμφιβολία καί ἀνεβάξει στό νοῦ του σκέψεις. Γι' αὐτό γράφει: «Ἡ εἰκόνα στό πρόσωπο τοῦ Ἰωσήφ φανερώνει ὄχι μόνο τό προσωπικό του δράμα, ἀλλά καί τό δράμα ὀλόκληρου τοῦ ἀνθρώπινου γένους, τή δυσκολία νά παραδεχτεῖ ἐκεῖνο πού εἶναι «ὑπέρ λόγον καί νοῦν», δηλαδή τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ». Ἄξια παρατήρησης εἶναι καί ἡ θέση τοῦ Ἰωσήφ στήν εἰκόνα. Ζωγραφίζεται στήν ἄκρη, μακριά ἀπό τό Παιδί καί τή Μητέρα του. Καί τοῦτο γιατί δέν εἶναι ὁ πατέρας τοῦ Βρέφους, ἀλλ' ὁ προστάτης τῆς Ἁγίας Οἰκογένειας. Ἀέναντι ἀπό τόν Ἰωσήφ, στό ἄλλο κάτω ἄκρο τῆς εἰκόνας εἰκονίζονται δύο γυναῖκες πού ἐτοιμάζουν τό λουτρό τοῦ θείου Βρέφους.